МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Факультет історії, політології та міжнародних відносин
кафедра міжнародних відносин та суспільних комунікацій

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ

Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав:
студент 6 курсу, 603 групи
Дорошенко Максим Олександрович
Керівник:
кандидат філософських наук,
доцент Струтинський В. Є.

Рецензент:

До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол №____від _____ 2024 р.
Зав. кафедрою _____ проф. Макар В.Ю.

Чернівці – 2024

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота присвячена європейському вектору зовнішньоекономічної діяльності України, а саме динаміці формування та сучасним проблемам. Автором було досліджено теоретичні засади зовнішньоекономічної діяльності України в європейському напрямку, а саме: сутність та значення зовнішньоекономічної діяльності для розвитку країни, європейський вектор зовнішньоекономічної діяльності України. Дослідник закцентував увагу на динаміці розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України з країнами європейського союзу, а саме було досліджено угоду про асоціацію між Україною та ЄС як правову складову економічного співробітників, проаналізовано динаміку експортно-імпортних операцій України з країнами ЄС, досліджено основні галузі українською економіки у співпраці з ЄС. Автором було запропоновано перспективи розвитку європейського вектору зовнішньоекономічної діяльності України, у рамках яких було розроблено стратегію розширення торговельно-економічних відносин з країнами ЄС, досліджено проблематику стандартів у відповідності з європейським законодавством, досліджено використання правових інструментів ЄС для економічного розвитку України.

Ключові слова: *Україна, ЄС, Європейський Союз, торговельно-економічні відносини, міжнародна торгівля, європейський вектор розвитку, експорт, імпорт, європейське законодавство.*

SUMMARY

Qualification work is devoted to the European vector of Ukraine's foreign economic activity, namely the dynamics of formation and current problems. The author has studied the theoretical foundations of Ukraine's foreign economic activity in the European direction, namely: the essence and importance of foreign economic activity for the development of the country, the European vector of Ukraine's foreign economic activity. The researcher focused on the dynamics of development of Ukraine's foreign economic relations with the EU countries, namely, the Association Agreement between Ukraine and the EU as a legal component of economic cooperation, the dynamics of export-import operations of Ukraine with the EU countries, and the main sectors of the Ukrainian economy in cooperation with the EU. The author proposes prospects for the development of the European vector of Ukraine's foreign economic activity, within the framework of which the author developed a strategy for expanding trade and economic relations with the EU countries, studied the issues of standards in accordance with European legislation, and investigated the use of EU legal instruments for Ukraine's economic development.

Keywords: Ukraine, EU, European Union, trade and economic relations, international trade, European vector of development, export, import, European legislation.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Дорошенко М. О.

ЗМІСТ

ВСТУП 6

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ НАПРЯМКУ 10

1.1. Сутність та значення зовнішньоекономічної діяльності для розвитку країни 10

1.2. Європейський вектор зовнішньоекономічної діяльності України: історичні передумови процесу 17

1.3. Джерельна база та рівень наукової розробки проблеми зовнішньоекономічної діяльності України 25

Висновки до 1 розділу 26

РОЗДІЛ 2. ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ .. 30

2.1. Угода про асоціацію між Україною та ЄС як правова складова економічного співробітництва 30

2.2. Динаміка експортно-імпортних операцій України з країнами ЄС 37

2.3. Основні галузі української економіки у співпраці з ЄС 46

Висновки до 2 розділу 51

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВЕКТОРА ЗОВНІШЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НА ВИКЛИКИ 55

3.1. Стратегія розширення торговельно-економічних відносин з країнами ЄС 55

3.2. Проблеми гармонізації стандартів у відповідності з європейським законодавством 64

3.3. Використання правових інструментів ЄС для економічного розвитку України 74

Висновки до 3 розділу 78

ВИСНОВКИ 81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 86
SUMMARY 92

ВСТУП

Актуальність теми. Європейський вектор зовнішньоекономічної діяльності України є виваженим рішенням, покликаним сприяти політичній стабільності, економічній модернізації та більшій відповідності європейським нормам. Після здобуття незалежності в 1991 році ця тенденція прискорилася, а перші законодавчі заходи, такі як постанова Верховної Ради в 1993 році та Угода про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 році, створили міцну основу для політичної та економічної інтеграції. Такі важливі події спричинили значні зміни в правовій системі, управлінні та торговельній політиці, продемонструвавши відданість України прагненню приєднатися до ЄС.

Незважаючи на значний прогрес, все ще існують перешкоди на шляху до досягнення цілей інтеграції до ЄС. Розвиток потужної логістичної інфраструктури для підтримки торгівлі, впровадження ефективних регуляторних механізмів та вимога системних реформ у сфері державного управління є одними з головних викликів. Усі зусилля ускладнюються війною, яка порушила ланцюги поставок і знизив інвестиційну привабливість. Ці проблеми завадили Україні повністю реалізувати свій потенціал у торгівлі з Європою.

Рамки співпраці та цільової допомоги, такі як Порядок денний асоціації, вплинули на динаміку економічної інтеграції України з Європою. Ініціативи допомогли Україні перейти до ринкової економіки, пропонуючи фінансову та технічну допомогу. Тим не менш, створення атмосфери, сприятливої для інвестицій, та гарантування дотримання норм ЄС залишаються головними пріоритетами. Для того, щоб Україна не втратила динаміку і реалізувала всі переваги економічного партнерства з ЄС, ці прогалини мають бути заповнені.

Попри те, що Україна досягла значного прогресу у наближенні до європейських норм, все ще існують значні перешкоди у сферах інфраструктури, врядування та економічної стабільності, які необхідно подолати. Для довгострокового зростання України європейський вектор

зовнішньоекономічної діяльності залишається важливим, оскільки він забезпечує шлях до більшої конкурентоспроможності та тіснішої міжнародної інтеграції. Україна може покращити своє становище як надійного та передового європейського економічного партнера, впроваджуючи стратегічні реформи, спрямовані на вирішення існуючих проблем.

Метою дослідження є визначення перспектив розвитку європейського вектора зовнішньоекономічної діяльності України, окреслення сучасних проблем і викликів.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні **завдання**:

- визначити сутність та значення зовнішньоекономічної діяльності для розвитку країни;
- дослідити європейський вектор зовнішньоекономічної діяльності України: історичні передумови процесу;
- визначити джерельну базу та рівень наукової розробки проблеми зовнішньоекономічної діяльності України;
- дослідити угоду про асоціацію між Україною та ЄС як правову складову економічного співробітництва;
- проаналізувати динаміку експортно-імпортних операцій України з країнами ЄС;
- визначити основні галузі української економіки у співпраці з ЄС;
- сформувати стратегію розширення торговельно-економічних відносин з країнами ЄС;
- окреслити проблеми гармонізації стандартів у відповідності з європейським законодавством;
- окреслити використання правових інструментів ЄС для економічного розвитку України.

Хронологічні рамки. Хронологічні рамки для аналізу динаміки торговельно-економічних умов України та ЄС – 2013-2023 рр.

Методи дослідження. Під час дослідження використовувались такі методи дослідження як аналіз і синтез, абстракція, узагальнення, індукція та дедукція.

Використовувався ряд загальнотеоретичних методів, таких як історико-описовий, ретроспективний, порівняльний. Окремо для аналізу динаміки торговельно-економічних відносин між Україною та ЄС використовувався методи статистичного аналізу.

Практичне значення проблеми дослідження. Дослідження європейської складової зовнішньоекономічної діяльності України є надзвичайно корисним у реальному світі, особливо коли йдеться про розробку політики, спрямованої на зміцнення економічної стабільності та інтеграцію країни в міжнародні ринки. Політики можуть визначити важливі перешкоди, такі як погана інфраструктура, неефективне управління та труднощі, спричинені війною, маючи глибоке розуміння динаміки цього процесу. Цілеспрямовані реформи, спрямовані на вирішення цих проблем, можуть підвищити ефективність торгівлі, залучити іноземний капітал і сприяти довгостроковому економічному зростанню.

Дослідження також акцентує на пропозиціях для приведення економічної політики України у відповідність до стандартів ЄС, що є вирішальним кроком на шляху до членства в ЄС. Результати дослідження можуть допомогти у створенні дієвих планів, які посилять позиції України у світовій торгівлі, вказуючи на сфери, що потребують негайної уваги, такі як покращення логістики та дотримання регуляторних норм. Корисна інформація, отримана з дослідження, має значення для економічного відновлення України, а також для підвищення її конкурентоспроможності та встановлення міцного, довгострокового альянсу з ЄС.

Структура роботи обумовлена предметом дослідження, його метою і завданням. Вона складається із вступу, трьох розділів, поділених на підрозділи, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи

становить 93 сторінок, з них 6 сторінок – список використаних джерел (50 найменувань). Обсяг текстової частини роботи складає 80 сторінок.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ НАПРЯМКУ

1.1. Сутність та значення зовнішньоекономічної діяльності для розвитку країни

Одним з основних способів економічної взаємодії між Україною та іншими країнами є зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД). Вона має важливе значення для підвищення рівня життя, зміцнення національної економіки та підвищення конкурентоспроможності українських товарів і послуг на міжнародному рівні. Зокрема, експортна діяльність є основним джерелом доходів для держави та її компаній.

Взаємодія між українськими та іноземними суб'єктами господарської діяльності, як всередині країни, так і за її межами, входить до сфери ЗЕД. Діяльність регулюється Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [30].

Диверсифікація міжнародних ринків та глобалізація привернули увагу до необхідності для українських виробників підходити до міжнародного співробітництва, інтеграції та торгівлі більш стратегічно та обережно. Процес глобалізації суттєво впливає на економічні, політичні та культурні аспекти розвитку країни. Вплив особливо відчутний для України через її агресивний курс на європейську інтеграцію [2].

Успішно інтегровані країни часто демонструють підвищення рівня життя та швидке економічне зростання, що створює сприятливі умови для покращення умов праці та збереження довкілля. Зовнішньоекономічна діяльність зазвичай пов'язана з імпортом та експортом, особливо на рівні бізнесу [36].

Для того, щоб краще зрозуміти значення та вплив зовнішньоекономічної діяльності на розвиток країни, важливо спочатку розглянути різні наукові тлумачення терміну «зовнішньоекономічна діяльність» (див. табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Наукові підходи до визначення поняття «зовнішньоекономічна діяльність»

Автори	Трактування поняття
Господарський кодекс України [10]	визначає зовнішньоекономічну діяльність як будь-яку господарську діяльність, пов'язану з переміщенням робочої сили, майна або товарів через митний кордон України
Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [30]	визначає її як господарські операції, що здійснюються як всередині країни, так і за її межами українськими та іноземними компаніями на основі їхніх взаємних відносин.
Д. Д. Гордієнко, Ф. Ф. Бутинець, А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк [8; 5; 17]	відноситься до дій, що здійснюються як в Україні, так і за її межами, які є результатом угод між місцевими та міжнародними комерційними організаціями
В. Ю. Горчаков [9]	пояснює її як систему, що складається з чотирьох підсистем: зниження продажів, утримання конкурентних переваг, зростання продажів нових продуктів і виведення продуктів на світовий ринок.
Г. М. Дроздова [11]	пояснює, що виробничо-господарська, економічна, організаційна та оперативна діяльність підприємства під час його участі в міжнародних торговельних операціях є зовнішньоекономічною діяльністю.
А. В. Ковалевська [15]	визначає її як організацію та процес міжнародних торговельних операцій, а також міжнародний обмін товарами, послугами, теоретичними та практичними знаннями.
Л. О. Чернишова [39]	звертає увагу на його зв'язок зі світовим виробництвом, науково-технічним співробітництвом, імпортно-експортними операціями та планами компанії щодо виходу на зовнішні ринки
O. Podra [49]	підкреслює різноманітність міжнародної економічної діяльності, яка виходить за рамки торгівлі і включає в себе обмін капіталом, а також

	науково-технічне співробітництво з іншими країнами

Наведені в таблиці інтерпретації підкреслюють, наскільки важливою є зовнішньоекономічна діяльність для діяльності організації в цілому. Однак вона має один унікальний аспект: вона здійснюється в глобальному масштабі та передбачає відносини з контрагентами з інших країн [18, с. 74]. Важливо пам'ятати, що як широка економічна категорія зовнішньоекономічна діяльність поділяється на низку різних видів, форм і категорій (див. рис. 1.1).

Рисунок. 1.1 Класифікаційні ознаки дефініції «зовнішньоекономічної діяльності» [27, с. 184, 29, с. 74]

На основі аналізу наукової літератури можна підсумувати економічне значення зовнішньоекономічної діяльності наступним чином: вона є важливим фактором економічного зростання та розвитку будь-якої країни. Крім того, вона пов'язує економіку країни зі світовим поділом праці та сприяє міжнародному співробітництву - два фактори, які стають все більш важливими в сучасному глобалізованому світі. Крім того, зовнішньоекономічна діяльність

функціонує на макроекономічному рівні (див. рис. мікроекономічному рівні (див. рис. 1.2, 1.3).

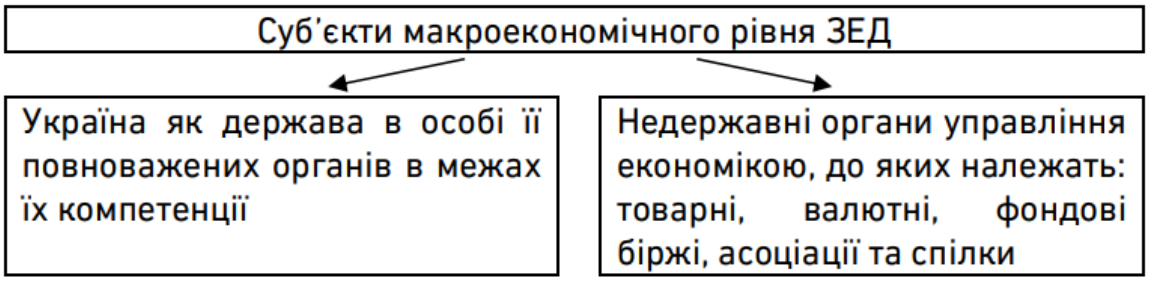

Рисунок 1.2. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності України [27, с. 184]

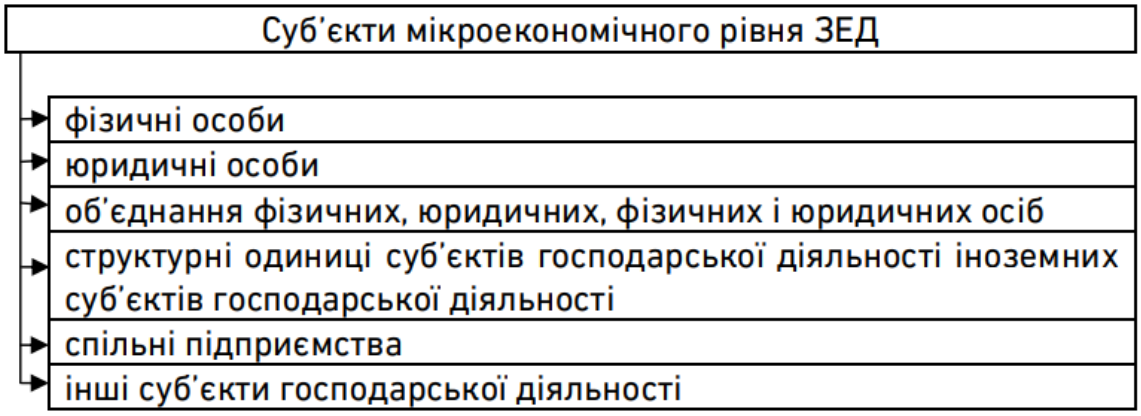

Рисунок 1.3. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності України мікроекономічного рівня [27, с. 185]

Зовнішньоекономічна діяльність має відмінні риси, пов'язані з діяльністю та взаємодією суб'єктів у глобальному масштабі, як показано на рис. 1.2 та 1.3. Це окрема бізнес-функція, яка сприяє фінансовій діяльності організації. Вона здійснюється в глобальному масштабі, що вимагає взаємодії з іноземними суб'єктами господарювання, навіть якщо вона є структурним компонентом внутрішньої діяльності суб'єкта господарювання [11].

Одним із важливих факторів, що впливає на економічне зростання України, є зовнішньоекономічна діяльність. Серед її основних економічних внесків виділяють [1, с. 45]:

- сальдо зовнішньої торгівлі безпосередньо впливає на ВВП;

- транскордонні фінансові та інвестиційні потоки мають опосередкований, але значний вплив, змінюючи монетарні показники та структуру економіки;

- додаткові надходження до бюджету формуються за рахунок податків.

Роль ЗЕД у розвитку національної економіки відображено на рис. 1.4.

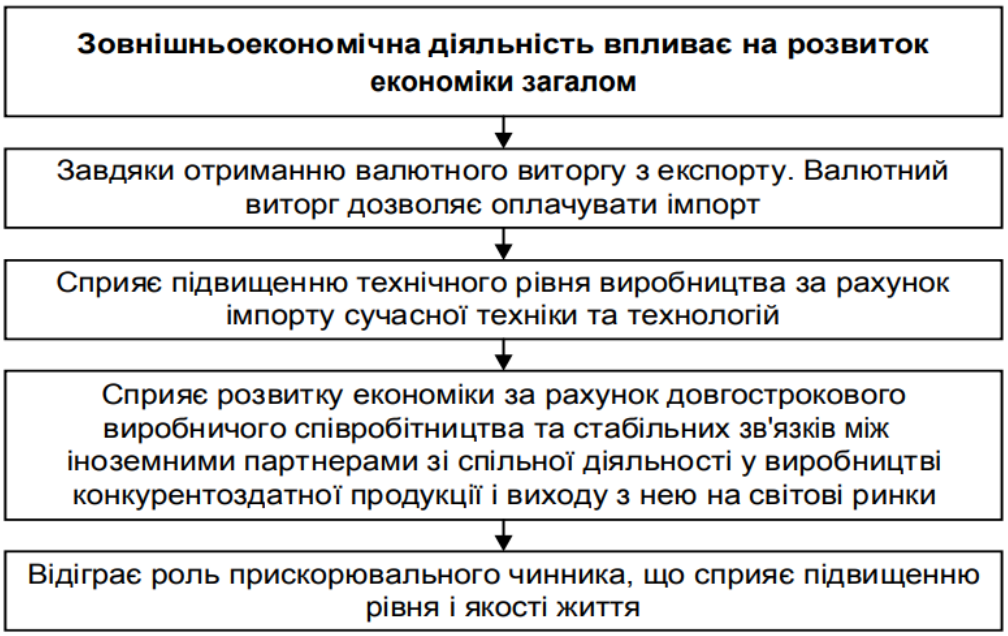

Рисунок 1.4. Роль зовнішньоекономічної діяльності у розвитку національної економіки [37, с. 10]

Для оцінки зростання зовнішньоекономічного сектору країни використовуються різноманітні економічні показники, які зазвичай поділяються на такі категорії.

- такі показники, як обсяг і тенденції міжнародної торгівлі, торговельний баланс, загальна і спеціальна торгівля є прикладами абсолютних показників.

- індекси динаміки імпорту та експорту, коефіцієнт покриття імпорту експортом, індекс концентрації експорту, індекс умов торгівлі, індекс імпортозалежності та індекс чистої торгівлі – декілька прикладів відносних показників.

- товарна, географічна та інституційна структури, індекс диверсифікації експорту/імпорту, частка промислових товарів у загальному обсязі експорту

та індекс географічної концентрації експорту та імпорту є прикладами структурних показників, які зосереджуються на розподілі та структурі торгівлі.

- платіжний баланс, експорт та імпорт на душу населення, зовнішньоторговельний оборот на душу населення є прикладами показників інтенсивності та ефективності [34, с. 55].

Розглянемо досвід України на останньому етапі її економічного розвитку, щоб продемонструвати важливість зовнішньоекономічної діяльності. Зовнішня політика України значною мірою залежить від зовнішньоекономічної діяльності. Вона може набувати різних форм, таких як галузеве економічне співробітництво, міжнародна торгівля та науково-технічне співробітництво. За роки, що передували повномасштабному вторгненню, Україна досягла значних успіхів у зміцненні своїх міжнародних економічних зв'язків з країнами ЄС. Зростання імпортної та експортної активності, покращення економічних зв'язків, науково-технічного співробітництва та спільних проектів, спрямованих на розвиток важливих галузей української економіки, були частиною цього прогресу.

У зовнішньоекономічній діяльності беруть участь як макроекономічний рівень, тобто держава, так і мікроекономічний рівень, тобто окремі суб'єкти господарювання. На макроекономічному рівні вона сприяє зростанню міжнародних економічних зв'язків між країнами. На мікроекономічному рівні її основними завданнями є підтримка компаній, що виходять на зовнішні ринки, сприяння кооперації, експорту та імпорту товарів і послуг, інтеграції виробництва [27].

Економічна безпека України залежить від зовнішньоекономічної діяльності. Посилення міжнародної торгівлі з іншими країнами сприяє зростанню ВВП, розвитку певних галузей, заохочує інновації та використання нових технологій у виробничих процесах. Крім того, міжнародна торгівля України має важливе значення для її розвитку як основного гравця в міжнародних економічних відносинах

Останніми роками, особливо в умовах кризи, очікувалося, що зовнішньоекономічна діяльність зміцнить економічну безпеку України завдяки стабільним надходженням від експорту, поглибленню міжнародних економічних зв'язків та підтримці стабільності. Однак довоєнні тенденції свідчать про несприятливий стан зовнішньоекономічної діяльності України, який негативно вплинув на економічне зростання та призвів до дефіциту торговельного балансу. Незважаючи на ці виклики, зовнішня торгівля залишається критично важливою складовою економічної безпеки України, навіть в умовах воєнного стану [44].

До початку війни зовнішньоекономічна діяльність України стикалася з багатьма перешкодами в різних галузях. Серед цих труднощів були політичні, організаційні, управлінські, трудові, фінансові та виробничі питання, які мали своє коріння в більш широкому контексті міжнародних відносин. Проблеми перешкоджали загальному успіху країни в її міжнародних ділових підприємствах. Основними рисами цих проблем були наступні [31].

-анексія Криму та військовий конфлікт, що триває у східних регіонах, стали основними причинами політичної нестабільності з 2014 року.

-зниження інвестиційної привабливості країни внаслідок триваючих політичних заворушень.

- загальна недовіра до уряду.

- брак кваліфікованих працівників у деяких секторах економіки, що посилюється високим рівнем безробіття та значною трудовою міграцією.

- недостатній розвиток інфраструктури, яка має важливе значення для сприяння економічному зростанню.

- недосконаліть логістичних систем призводить до затримки економічної активності, особливо міжнародної торгівлі.

- обмежений науково-технічний розвиток у деяких галузях робить українські товари менш конкурентоспроможними на міжнародних ринках.

Результати дослідження свідчать, що зростання зовнішньоекономічної діяльності, яка включає взаємодію між українськими та іноземними

компаніями, а також більш широкі економічні зв'язки держави з іншими країнами, стикається зі значними перешкодами в умовах воєнного стану. Труднощі здебільшого є наслідком повномасштабних руйнувань, спричинених війною, які негативно вплинули на міжнародну торгівлю, виробництво товарів та інші життєво важливі для економічного розвитку країни процеси.

З огляду на це, зараз стратегічно необхідно надати зростанню міжнародної економічної активності першочергового значення. Держава, регуляторні органи, які контролюють міжнародну торгівлю, та науковці несуть спільну відповідальність за розробку важливої політики для підтримки цієї галузі. За нинішніх умов важливо впроваджувати на практиці ефективні стратегії стимулювання зовнішньоекономічної діяльності, щоб гарантувати інтеграцію України в міжнародні економічні відносини та сприяти національному розвитку.

1.2. Європейський вектор зовнішньоекономічної діяльності України: історичні передумови процесу

Україна має нагальну потребу в подальшій інтеграції до Європейського співтовариства, про що свідчить поточна динаміка її міжнародної економічної діяльності. Внтеграція передбачає узгодження з системами, які вже мають єдину валюту і дозволяють вільний транскордонний рух капіталу, робочої сили, товарів і послуг. Для цього необхідно усунути перешкоди, які заважають підприємствам, організаціям та приватним особам вести бізнес на міжнародному рівні. Важливими заходами є забезпечення повної конвертованості національної валюти України, стабілізація обмінного курсу, гармонізація банківського та фінансового ринків, а також повна лібералізація руху капіталу.

Забезпечення українських компаній професіоналами, які вміють розробляти та контролювати інтегровану систему міжнародних економічних

операцій країни, має важливе значення для максимізації їхнього зовнішньоекономічного потенціалу та досягнення кількісно вимірюваного успіху на світових ринках. У цьому процесі взаємодія України з іншими країнами та міжнародними організаціями, відома як зовнішньоекономічні відносини, має вирішальне значення. Як незалежна держава, Україна активно використовує свою висококваліфіковану робочу силу, багатство природних ресурсів та вигідне географічне розташування для поглиблення економічних зв'язків з країнами на інших континентах [4, с. 44].

Україна має низку переваг, серед яких сприятливий клімат, багаті земельні та сировинні ресурси, а також безпосередня близькість до кількох сусідніх країн. Вона розташована в Центральній Європі і має вихід до моря. Ці якості роблять Україну сильним претендентом на економічну інтеграцію з рештою світу. Щоб покращити своє зростання та конкурентоспроможність на світовій арені, країна все ще зосереджується на розбудові міцних зв'язків з Європейським Союзом.

Приналежність України до європейської цивілізації відображена в її державній політиці, яка продовжує визначати європейську інтеграцію як стратегічну мету. Намагання України використати свої особливі таланти і водночас підтвердити свою європейську ідентичність втілюються в цьому інтеграційному процесі. Успіх цієї моделі демонструється об'єднанням європейських країн та становленням Європейського Союзу як великої міжнародної сили. Тому Україна має найкращі шанси розкрити свій потенціал і досягти стійкого прогресу, якщо вона прийме європейський підхід до суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку [8].

Унікальні риси сучасної цивілізації, сформовані глобалізацією, розвитком високотехнологічних галузей промисловості та переходом до постіндустріальних суспільних систем, мотивують прихильність України до європейської інтеграції. Досягнення підкреслюють важливість належного врядування, інтелектуального капіталу та врахування соціальних і гуманітарних аспектів в економічному розвитку. Крім того, цілі України

відповідають європейській моделі завдяки принципам сталого розвитку, які підтримують як економічне зростання, так і справедливий розподіл його переваг.

Історична та культурна спорідненість України з європейською цивілізацією знайшла своє відображення в її зовнішньополітичному курсі на європейську інтеграцію. З моменту здобуття Україною незалежності ця прихильність має важливе значення для посилення її впливу в політичній та економічній сферах Європи. Офіційне визнання Європейським Союзом незалежності України в грудні 1991 року заклало основу для цього прагнення. Прагнення України до більшої інтеграції з часом перетворилося на стратегічну мету, підкріплену важливими резолюціями та законодавчими актами.

Постанова Верховної Ради «Про основні напрями зовнішньої політики України», прийнята у 1993 році, яка офіційно проголосила європейську інтеграцію як довгострокову мету, стала важливим поворотним моментом. Як перший крок до можливого асоційованого та повноправного членства в ЄС, ця постанова відкрила шлях до переговорів про укладення Угоди про партнерство та співробітництво. Закон «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» 2010 року та інші пізніші закони ще більше підкреслили зобов'язання України асимілюватися в європейську політичну, економічну та правову системи.

Україна послідовно отримувала парламентську підтримку своїх зусиль, спрямованих на встановлення тісніших економічних зв'язків з Європейським Союзом. Рішучість України зміцнювати економічні зв'язки була підтверджена такими важливими документами, як Заява про підготовку до укладення нових угод 2007 року та Резолюція про співробітництво з ЄС 2002 року. Ці ініціативи відповідають меті України використовувати європейські стандарти для підвищення своєї конкурентоспроможності у світовій економіці та демонструють її розуміння ЄС як важливого торговельного, інвестиційного партнера та партнера у сфері сталого розвитку.

Історія європейської інтеграції України демонструє цілеспрямований і далекоглядний підхід до встановлення міцних політичних та економічних

зв'язків з ЄС. Процедура, яка ґрунтується на законодавчих зусиллях та довгострокових цілях, демонструє відданість України розвитку міцного та вигідного альянсу з ЄС.

Протести Євромайдану, масштабного руху за європейську інтеграцію України, розпочалися у листопаді 2013 року через відмову країни підписати Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. Рішучість громадськості підтримати європейські ідеали та політику знайшла своє відображення в цих протестах. Важливим поворотним моментом у зовнішній політиці України стала Революція Гідності, що відбулася після неї. Верховна Рада ухвалила постанову від 13 березня 2014 року, в якій підтвердила незмінність курсу України на членство в ЄС та підкреслила спільність історії та цінностей України з Європою, як зазначено у статті 49 Договору про Європейський Союз.

Новий етап політичного та економічного співробітництва розпочався у 2014 році з підписанням та ратифікацією Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Угода засвідчила намір України зміцнити свої зв'язки з ЄС і наблизитися до повноправного членства. Мета була підкреслена Президентом Петром Порошенко та Верховною Радою під час підписання 27 червня 2014 року та ратифікації 16 вересня 2014 року. 1 листопада 2014 року положення Угоди набули чинності, що створило передумови для повної інтеграції після її ратифікації всіма країнами-членами ЄС.

План дій, ухвалений у вересні 2014 року, який окреслює системні реформи в політичній, соціальній та економічній сферах, слугує дорожньою картою для імплементації Угоди про асоціацію. Завдяки приведенню законодавства України у відповідність до стандартів і процедур ЄС, ці реформи мають сприяти подальшій економічній інтеграції. Важливість європейської інтеграції як стратегічного пріоритету була додатково підкреслена в Стратегії національної безпеки 2015 року, яка представила Угоду про асоціацію як дороговказ для масштабних реформ, необхідних для прогресу України.

Шлях України до європейської інтеграції демонструє рішуче прагнення відповідати нормам ЄС. Україна прагне вдосконалити своє управління, економіку та соціальну інфраструктуру, а також зміцнити свої зв'язки з Європою шляхом політичної асоціації та економічної інтеграції, тим самим утвердивши себе як важливого партнера в європейському співтоваристві.

З моменту свого заснування у 2004 році Європейський Союз розглядає Україну як життєво важливого партнера у своїй Європейській політиці сусідства (ЄПС). ЄПС використовує єдині рамки для відносин з країнами Східної Європи, Південного Кавказу та Середземномор'я з метою сприяння політичній співпраці та економічній інтеграції. Україна, однак, висловлювала невдоволення відповідністю ЄПС її цілям подальшої європейської інтеграції, оскільки вона не забезпечує шлях до членства в ЄС.

На Празькому саміті 2009 року ЄС заснував Східне партнерство (СП) у відповідь на запит України на тісніші зв'язки. Україна слугує стандартом для відносин з іншими східними сусідами в рамках цієї ініціативи, яка ґрунтується на ідеях політичної асоціації та економічної інтеграції. Східне партнерство робить сильний акцент на унікальних двосторонніх зв'язках з країнами-учасницями, які відповідають їхнім унікальним потребам і цілям.

Після агресії 2014 року залученість ЄС до України значно зросла. ЄС рішуче засудив анексію Криму росією і підтримав спроби припинити конфлікт на сході України, одночасно захищаючи суверенітет і територіальну цілісність України. В результаті цих подій Україна стала центром уваги Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС, якій приділяється постійна увага в політичних заявах та резолюціях.

Фундамент для широкої політичної, економічної та гуманітарної співпраці було закладено Угодою про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС (УПС) 1994 року, яка набула чинності у 1998 році. Вона визначила пріоритетом гармонізацію законодавства України зі стандартами ЄС, створила механізми діалогу та запровадила регульований торговельний режим відповідно до принципів ГАТТ/СОТ. Енергетика, торгівля, охорона

навколишнього середовища, транспорт, наука і технології є важливими сферами співробітництва, які продовжують відігравати вирішальну роль у досягненні Україною цілей європейської інтеграції.

Рамки для політичної комунікації та співпраці, включаючи щорічні саміти Україна-ЄС, були встановлені Угодою про партнерство та співробітництво (УПС) між Україною та ЄС. На цих самітах зустрічаються Європейська Комісія, Європейська Рада та президенти України. З метою сприяння співпраці у політичній, торговельній та економічній сферах, УПС також організовувала часті зустрічі між урядовцями, парламентськими комітетами та галузевими підкомітетами.

У 2008 році Україна та ЄС розпочали переговори про нову посилену угоду, оскільки термін дії УПС наближався до завершення. З метою лібералізації торгівлі та гармонізації регуляторної бази, переговори про створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) розпочалися після вступу України до Світової організації торгівлі у 2008 році. Обидві сторони вирішили створити угоду про асоціацію, яка б зосереджувалася на політичній асоціації та економічній інтеграції до Паризького саміту у вересні 2008 року. Формальне завершення переговорів на 15-му саміті Україна-ЄС у грудні 2011 року та парафування тексту Угоди у березні 2012 року стало важливим поворотним моментом у процесі європейської інтеграції України.

У 2014 році Президент Петро Порошенко підписав економічну частину Угоди про асоціацію в червні, а тодішній Прем'єр-міністр Арсеній Яценюк - політичну частину в березні. Угода також була схвалена главами держав-членів та інституцій ЄС. Її тимчасове застосування розпочалося 1 листопада 2014 року до повної ратифікації всіма державами-членами ЄС завдяки одночасній ратифікації Європейським парламентом та Верховною Радою 16 вересня 2014 року.

Угода про асоціацію, яка встановлює правові та стратегічні рамки співпраці, наразі є основою відносин між Україною та ЄС. Вона підкреслює

відданість України європейській інтеграції та підтримує її ініціативи з економічної модернізації, політичної реформи та приведення законодавства у відповідність до норм ЄС.

Рамки для постійної комунікації на високому рівні були встановлені Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, яка передбачає проведення щорічних самітів та створення важливих організацій двостороннього співробітництва, таких як Рада асоціації, Комітети асоціації (у тому числі торговельний), галузеві підкомітети, Парламентський комітет асоціації та Платформа громадянського суспільства. Ці процедури дозволяють Україні та ЄС продовжувати співпрацювати та узгоджувати свої дії.

Порядок денний асоціації, спільна ініціатива України та ЄС, була започаткована у 2009 році з метою сприяння виконанню Угоди. Порядок денний містить широкий спектр цілей реформ, спрямованих на приведення політичної, економічної та соціальної структур України у відповідність до європейських норм і цінностей. Її виконання контролюється Спільним комітетом старших посадових осіб, який забезпечує внесення змін до порядку денного у відповідь на триваючі дискусії та прогрес у впровадженні реформ в Україні.

Європейська Комісія, Європейська служба зовнішньої діяльності та український уряд спільно працювали над створенням Порядку денного реформ Україна-ЄС у 2014 році. Цей документ окреслює спільні цілі у сфері соціальних реформ, економічної модернізації та врядування, виступаючи в якості детальної дорожньої карти для перехідного періоду в Україні. Крім того, він пропонує рамки для допомоги ЄС, що дозволяє надавати цілеспрямовану підтримку інтеграційним ініціативам України.

Стратегічний курс на інтеграцію України до європейської спільноти визначено Угодою про асоціацію, Порядком денним та ініціативами щодо реформ, узятими разом. Вони не лише спрямовують внутрішні реформи в Україні, але й підтверджують позицію ЄС як союзника у просуванні країни до політичної стабільності та економічного зростання.

Для того, щоб Україна могла реалізувати свої амбіції стати членом Європейського співтовариства, необхідно подолати низку значних перешкод [4]:

- створення ефективної структури державного управління, яка б підтримувала соціально свідому ринкову економіку та відповідала нормам демократичної, правової європейської держави.

- удосконалення системи державної служби та впорядкування процесів найму та управління державними службовцями.

- встановлення базового набору публічних та державних послуг, які мають надавати місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування.

- запровадження процедур стратегічного планування діяльності органів виконавчої влади.

- сприяння залученню громадськості до аналізу реалізації політики та прийняття рішень при збереженні відкритих каналів комунікації між населенням та органами влади.

- зосередження уваги на створенні та підтримці систем професійного розвитку, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців з одночасним удосконаленням нормативно-правової бази професійного навчання державних службовців.

- створення систем моніторингу для оцінки ефективності та результативності діяльності органів державної влади та їхніх представників, виявлення слабких місць та підвищення кваліфікації державних службовців.

Співпраця України з ЄС вийшла за рамки лібералізації двосторонньої торгівлі. Крім того, системна та технологічна сумісність має вирішуватися за допомогою конкретних структурних заходів, що передбачає створення сприятливої атмосфери для європейських компаній та інвесторів, створення ефективного ринкового середовища в Україні, а також надання взаємних гарантій та захисту для фінансових операцій та інвестицій. Гармонізація

стандартів та приведення українських засобів вимірювальної техніки у відповідність до законодавства ЄС також потребують значної роботи.

З точки зору України, важливо враховувати всі аспекти європейської інтеграції, зокрема, запровадження нової валюти. Україїнським банкам слід готуватися до зростання обсягу операцій з євро, а також до збільшення його використання.

1.3. Джерельна база та рівень наукової розробки проблеми зовнішньоекономічної діяльності України

Дослідження ґрунтується на широкому огляді наукових праць, нормативно-правової бази та емпіричних досліджень, пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю. Теоретичні праці відіграли важливу роль у дослідженні. Серед них варто відзначити роботи Абакуменка, Лук'яшенка та Литовченка, які досліджували вплив зовнішньоекономічної діяльності на національні економіки, а також монографію Пісьмаченка, в якій розглядаються механізми державного управління у сфері зовнішньої торгівлі. Підручник Дроздової з менеджменту зовнішньоекономічної діяльності забезпечив розуміння перспектив на рівні підприємств.

Концептуальні засади визначення зовнішньоекономічної діяльності були поглиблені дослідженнями, зокрема, опублікованими у Віснику Хмельницького національного університету, в яких систематизовано розглянуто різні наукові точки зору. Додаткову інформацію щодо термінології було отримано з термінологічного словника Загороднього та Вознюка та Економічного тлумачного словника.

Нормативно-правова база, яка регулює зовнішньоекономічну діяльність, була проаналізована на основі ключових законодавчих документів, наприклад, Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» та Господарський кодекс України. Обидва документи надають критично важливе розуміння механізмів державного контролю та регулювання.

Освітній вимір зовнішньоекономічної діяльності добре задокументований у таких фундаментальних підручниках, як «Фінанси зовнішньоекономічної діяльності» Ситника та Основи зовнішньоекономічної діяльності та митної справи Тищенка та Остапенка, обидва з яких забезпечують комплексну основу для розуміння фінансових та логістичних аспектів.

Роль зовнішньоекономічної діяльності в міжнародних відносинах України, зокрема її взаємодії з Європейським Союзом, проаналізовано в роботах Рахмана, Євтушенка та Рудаса, Подри та Петришина, які надали теоретичну та методологічну базу знань.

Нещодавні дослідження впливу зовнішньоекономічної діяльності під час воєнного стану допомогли зрозуміти економічну безпеку України в складних умовах. Ці дослідження, опубліковані в журналі « Економіка та суспільство » (2024), пропонують оновлений погляд на стратегічні та регуляторні зміни, необхідні в цьому контексті.

Ширші глобальні та геополітичні виміри зовнішньоекономічної діяльності розглядаються у підручнику Філіпенка «Світова економіка», в якому зовнішньоекономічна діяльність України розглядається в контексті глобальної економіки.

Досліджена література забезпечує міцну основу для дослідження, адже пропонує теоретичні, практичні та регуляторні уявлення про зовнішньоекономічну діяльність та її роль в інтеграції України в європейську та світову економічні системи.

Висновки до 1 розділу

1. Проведе дослідження важливість зовнішньоекономічної діяльності для економічного розвитку та зростання країн, зокрема України, оскільки вона має безпосередній вплив на ВВП, міжнародне співробітництво та конкурентоспроможність її товарів і послуг. Сектор зовнішньої торгівлі та

стратегічна інтеграція в міжнародні ринки сприяють інноваціям, технологічному прогресу та галузевому зростанню, а також економічній стабільності. Однак, щоб досягти цих переваг, ЗЕД має подолати численні перешкоди, з якими вона стикається сьогодні.

Відповідно до проаналізованих досліджень, зовнішньоекономічна діяльність України розвивалась до початку повномасштабного вторгнення, завдяки зміцненню зв'язків з Європейським Союзом. Потенціал країни стати головним гравцем у міжнародних економічних відносинах був продемонстрований збільшенням експортної та імпортної активності, а також покращенням науково-технічного співробітництва. Але ці досягнення були різко перекреслені введенням воєнного стану та війною, що призвело до зниження експортних надходжень, економічної нестабільності та серйозних структурних проблем у низці галузей.

Зазначимо, що ЗЕД стикалася з проблемами ще до війни, у тому числі, політичної непередбачуваності, неадекватної інфраструктури, повільного технологічного розвитку та зниження інвестиційної привабливості. Проблеми загострилися внаслідок руйнувань, спричинених війною, що ускладнює отримання Україною економічних вигод, які зазвичай забезпечує ЗЕД. Наприклад, ефективність міжнародної торгівлі та конкурентоспроможність українських товарів на міжнародних ринках стримується відсутністю потужної логістичної інфраструктури та кваліфікованої робочої сили.

Отримані дані свідчать про те, що зовнішньоекономічна діяльність, попри перешкоди, все ще має вирішальне значення для довгострокового відновлення та економічної стійкості України. Уряд та зацікавлені сторони повинні запровадити політику, яка сприятиме створенню стабільного та сприятливого середовища для ЗЕД, щоб повною мірою реалізувати її стратегічне значення. Відновлення інфраструктури, заохочення інновацій, стимулювання експортоорієнтованого виробництва та зміцнення глобальних альянсів мають стати головними пріоритетами. Такі дії не лише допоможуть

зменшити поточний дефіцит торговельного балансу, але й покращать позицію України на міжнародній арені.

2. Розгляд європейського вектору зовнішньоекономічної діяльності України свідчить про рішучість і прорахованість спроб приєднатися до ЄС. Сприйняття Україною ЄС як важливого союзника для забезпечення політичної стабільності, економічного зростання та запровадження сучасних структур управління відображається в цій інтеграції. Україна досягла значних успіхів, незважаючи на величезні перешкоди, заклавши основу для подальшої співпраці та відповідності європейським нормам.

Як свідчить постанова Верховної Ради 1993 року та Угода про асоціацію між Україною та ЄС 2014 року, процес європейської інтеграції України історично характеризувався чітко визначеними цілями та законодавчою підтримкою. Окреслені рамки створили підґрунтя для масштабних реформ, стимулювали економічну модернізацію та приведення українського законодавства у відповідність до стандартів ЄС. Зобов'язання України зміцнювати свої соціально-економічні структури, сприяти сталому розвитку та підвищувати свою конкурентоспроможність на міжнародних ринках демонструє виконання підписаних угод.

Численні реформи, розпочаті в політичній, економічній та соціальній сферах, є яскравим прикладом конкретних наслідків цієї інтеграції. Організована співпраця між Україною та ЄС стала можливою завдяки створенню Порядку денного асоціації та Порядку денного реформ, що послідували за ним. Програми уможливили надання цільової фінансової та технічної допомоги, підтримуючи перехід України до ринкової економіки та приведення державного управління у відповідність до ідеалів демократії та верховенства права. Рамки двостороннього співробітництва та комунікації на високому рівні відіграли важливу роль у підтримці інтеграційного руху.

Але проведений аналіз досліджень також вказує на важливі проблеми, які все ще існують. Серед них – необхідність вдосконалення системи державної служби, системних реформ у сфері державного управління та

стандартизації, що гарантуватиме відповідність законодавству ЄС. Крім того, головним пріоритетом залишається створення атмосфери, сприятливої для європейських фінансових операцій та інвестицій. Виклики підкреслюють, наскільки важливо впроваджувати довгострокові політичні зміни та підвищувати спроможність для того, щоб повністю реалізувати інтеграційні цілі України.

Таким чином, шлях України до європейської інтеграції демонструє як помітні успіхи, так і тривалі труднощі. Законодавча та економічна база України покращилася в результаті приведення її у відповідність до стандартів ЄС, а також показала, що вона готова до більш широкого політичного та економічного співробітництва. Попри існування перешкод, які необхідно подолати, головним чином у сфері управління та системної сумісності, Україна має хороші позиції для можливого повноправного членства в ЄС завдяки своєму стратегічному підходу та наполегливим ініціативам у сфері реформ. Політична стабільність, економічне зростання та асиміляція України в Європейському Союзі ґрунтуються на її постійному партнерстві з ЄС.

РОЗДІЛ 2
ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

2.1. Угода про асоціацію між Україною та ЄС як правова складова економічного співробітництва

27 червня 2014 року під час засідання Європейської Ради в Брюсселі Президент України Петро Порошенко та лідери ЄС підписали економічну частину Угоди про асоціацію, завершивши процес, який розпочався з підписання політичної частини 21 березня 2014 року. 16 вересня Угода була одночасно ратифікована Верховною Радою та Європейським Парламентом, а тимчасове застосування розпочалося з 1 листопада 2014 року. Це дозволило обом сторонам імплементувати положення в таких сферах, як права людини, основоположні свободи, верховенство права, політичний діалог і реформи, юстиція, безпека, економічне співробітництво та митне регулювання. Однак, ЄС та Україна за взаємною згодою вирішили відтермінувати виконання економічних положень, які включають створення всеохоплюючої зони вільної торгівлі, до 1 січня 2016 року. Угода про асоціацію є безпрецедентною та широкою пропозицією ЄС для країни, яка не є кандидатом на вступ до нього.

Рамкова програма співпраці охоплює такі ключові напрямки [3]:

1. Зміцнення зв'язків між Україною та ЄС, заснованих на спільних цінностях, та збільшення участі України в програмах ЄС.

2. Поглиблення транскордонного співробітництва у сфері зовнішньої та безпекової політики, зокрема у сфері запобігання конфліктам та військових ініціатив.

3. Приведення України у відповідність до європейських стандартів у сфері права та внутрішніх справ шляхом зміцнення верховенства права, демократії та прав людини, підтримки антикорупційних зусиль, підвищення ефективності судової системи та посилення захисту персональних даних.

4. Посилення економічного партнерства шляхом створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, а також секторальної співпраці у понад 30 галузях, включаючи сільське господарство, промисловість, енергетику та захист прав споживачів.

5. Розвиток нових форматів співпраці, надання фінансової допомоги та створення платформи для залучення громадянського суспільства [32].

Вибір європейської інтеграції, зроблений українським народом і каталізований Революцією Гідності, є одним з найбільш значущих досягнень України за останній час. Процес інтеграції глибоко формує реформи в країні, вимагаючи приведення українського законодавства у відповідність до стандартів ЄС. Окрім економічних перспектив та інвестиційних можливостей, інтеграція пропонує Україні шанс подолати технологічний розрив з ЄС, модернізувати систему державного управління та створити прозору, правову державу, яка поважає права людини та забезпечує підзвітність у використанні державних коштів. Цілі лежать в основі всіх реформ, які сьогодні проводяться в Україні [32].

За останні роки Україна зазнала суттєвих змін у політичній, соціально-економічній та правовій системах, здійснивши комплексні реформи, спрямовані на виконання вимог Угоди про асоціацію з ЄС. Угода окреслює ключові пріоритети реформ, зосереджуючись на конституційних змінах, судовій та правоохоронній системах, виборчих процесах, антикорупційних ініціативах, державному управлінні, економічній політиці та оподаткуванні - сферах, які вважаються критично важливими для прогресу України. Протягом останніх трьох років Україна активно впроваджувала ці реформи, а Кабінет Міністрів та Національна рада реформ щорічно представляли звіти про їхній прогрес.

Досягнення у сфері конституційної реформи [24]:

1. Конституційна комісія, створена Указом Президента, розробила проект змін до Конституції щодо правосуддя, децентралізації та прав людини.

2. 26 жовтня 2015 року Венеціанська комісія надала позитивну оцінку проекту змін до Конституції в частині правосуддя.

3. 30 січня 2016 року Конституційний Суд України перевірив законопроект «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» на відповідність статтям 157 і 158 Конституції.

4. Зміни до Конституції в частині правосуддя офіційно набули чинності 30 вересня 2016 року.

5. Звіти Кабінету Міністрів та Національної ради реформ підтверджують, що конституційні зміни в частині децентралізації та правосуддя відповідають європейським стандартам.

6. Були проведені експертні обговорення запропонованих конституційних змін, що стосуються прав людини [32].

Ці реформи знаменують собою значний крок вперед у приведенні системи управління та правової бази України у відповідність до європейських норм і стандартів.

Верховна Рада не ухвалила запропоновані зміни до Конституції в частині децентралізації влади.

Досягнення у сфері судової реформи [26]:

1. Рада з питань судової реформи розробила та затвердила Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, а також комплексний план заходів з її реалізації.

2. Прийнято Закон України «Про забезпечення права на справедливий суд», яким запроваджено механізми підзвітності суддів, суддівські досьє, прозорі процедури формування Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів, удосконалено процедуру добору суддів, а також відновлено Верховний Суд як найвищий судовий орган.

3. Підготовлено проекти змін до Цивільного кодексу, Господарського процесуального кодексу та Кодексу адміністративного судочинства України.

4. Оновлена система виконання судових рішень.

5. Прийнято Закон України «Про судоустрій і статус суддів», який набув чинності одночасно з конституційними змінами в частині правосуддя.

6. Створено новий Верховний Суд.

7. Заплановано перехід до триланкової судової системи.

8. Було створено Вищу раду правосуддя.

Попри досягнення, судова реформа залишається незавершеною без прийняття нового закону про Конституційний Суд, впровадження прозорого та неупередженого процесу відбору суддів нового Верховного Суду, а також доопрацювання та затвердження поправок до всіх процесуальних кодексів [32].

Досягнення у реформуванні правоохоронної системи:

1. Прийнято Закон «Про Національну поліцію», що призвело до створення нової патрульної поліції, яка наразі працює у понад 32 містах України.

2. У структурі Національної поліції було створено спеціальний департамент з прав людини.

3. Розпочато реформування існуючої мережі ізоляторів тимчасового тримання.

4. У листопаді 2015 року розпочав роботу Департамент організації діяльності Корпусу оперативно-раптової дії (КОРД).

5. Україна продовжує активну співпрацю з міжнародними партнерами з метою отримання фінансової, технічної та іншої підтримки для розбудови Національної поліції.

6. Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) було створено у 2016 році і працює під наглядом Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Станом на кінець січня 2017 року воно розслідувало 264 кримінальні справи. До державного бюджету вже відшкодовано понад 100 мільйонів гривень, хоча загальна сума збитків у справах, які розслідує НАБУ, становить 82,9 мільярда гривень. Детективи НАБУ зосереджуються на корупції за участю суддів, прокурорів та інших державних службовців.

7. Законодавство передбачає створення Вищого антикорупційного суду, який буде судом першої інстанції у справах, що розслідуються НАБУ та підслідні Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі.

8. Закон також передбачає створення Державного бюро розслідувань (ДБР).

9. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) було створено і розпочало свою роботу 15 серпня 2016 року.

Важливо підкреслити, що виконання Україною своїх зобов'язань вимагає більш активних дій щодо реформування системи оподаткування ПДВ відповідно до європейських законодавчих стандартів. Зокрема, певні законодавчі положення потребують уточнення, в тому числі ті, що визначають об'єкт оподаткування, базу оподаткування та ставки податку, що застосовуються. Директива 2006/112/ЄС є ключовим документом, який визначає правові засади оподаткування ПДВ, що робить її адаптацію пріоритетним завданням для сторін Угоди.

Слід зазначити, що за останні три роки Податковий кодекс України не зазнав суттєвих змін у механізмі оподаткування ПДВ. Хоча Податковий кодекс значною мірою відповідає вимогам ЄС, викладеним у Директиві 2006/112/ЄС, деякі положення все ще не повністю відповідають європейським процедурам оподаткування ПДВ і потребують доопрацювання [14].

Економічні аспекти Угоди також заслуговують на увагу, оскільки вони можуть становити певні виклики з огляду на поточні економічні умови в Україні. Однак їх реалізація відкриває перед країною значні можливості. Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі (ПВЗВТ) виходить далеко за межі традиційних угод про вільну торгівлю, полегшуючи доступ до ринку для широкого спектру товарів та послуг. Вона також відкриває доступ до ринків державних закупівель, на які припадає близько 19% ВВП ЄС, лібералізує режими іноземних інвестицій та запроваджує передові правила конкурентної політики, включаючи положення про державну допомогу. Крім

того, вона встановлює сучасні стандарти захисту прав інтелектуальної власності, прокладаючи шлях до глибшої інтеграції з ЄС.

Переваги зони вільної торгівлі з ЄС:

1. Інтеграція до єдиного внутрішнього ринку ЄС стане значним каталізатором економічного зростання України, стимулюючи необхідні реформи та модернізацію всередині країни.

2. Завдяки суттєвому зниженню або повному скасуванню ввізних мит (97% для України та 96,3% для ЄС) український бізнес отримує доступ до найбільшого ринку Європи, який налічує понад 508 мільйонів людей з високою купівельною спроможністю.

3. Угода встановлює інституційні та правові рамки для запобігання та протидії корупції [12].

Середнє ввізне мито на українські товари (за винятком деяких видів сільськогосподарської продукції) знижується з 7% до 0,5%. Україна поступово відкриватиме свій внутрішній ринок протягом чотирьох років, одночасно запроваджуючи нетарифні заходи для найбільш чутливих товарів, такі як товарні квоти з нульовою ставкою мита. Конкретні квоти були встановлені на свинину, м'ясо птиці та цукор. Перелік тарифних квот ЄС налічує 36 категорій, переважно сільськогосподарської та харчової продукції [41].

Все більше уваги приділяється гармонізації стандартів на харчові продукти. Важливим кроком у цьому процесі є підписання Угоди про взаємне визнання сертифікатів відповідності промислової продукції між Україною та ЄС. Це дасть змогу:

1. Взаємне визнання промислової продукції, яка відповідає законним ринковим вимогам обох сторін.

2. Вільний рух цієї продукції в межах ЄС без додаткової оцінки відповідності.

3. Узгодження українських технічних регламентів з відповідними директивами ЄС.

4. Право українських виробників використовувати європейський знак відповідності.

Гармонізація стандартів дозволить вітчизняним виробникам підвищити якість продукції, наблизитися до європейських вимог та модернізувати виробничі процеси. Однак виклики залишаються, оскільки формальна гармонізація може спричинити складнощі у прийнятті та застосуванні законодавства ЄС. Крім того, українські виробники повинні готуватися до посилення конкуренції з боку іноземних імпортерів [28].

Очікується, що певні аспекти інтеграції України з ЄС сприятимуть позитивним змінам у сільській місцевості. Однак у короткостроковій перспективі ці зміни можуть спричинити порушення у розподілі праці на ринку. Це може бути наслідком тимчасової втрати потенціалу, погіршення якості робочої сили та виникнення нових перешкод для економічного зростання. Доходи сільського населення, особливо селянських та фермерських господарств, можуть суттєво скоротитися. Крім того, доходи місцевих бюджетів можуть зменшитися через недотримання стандартів продукції, що ще більше стримуватиме розвиток сільських територій. Масштаби та тривалість цих викликів залежатимуть від того, наскільки ефективно ці питання будуть вирішені [25].

Прогрес також був досягнутий в інших ключових сферах реформ, включаючи державні закупівлі, виборчі процеси, охорону здоров'я, державне управління, реструктуризацію фінансового сектору, освіту, національну безпеку, оборону та розвиток інфраструктури.

Важливою віхою на шляху України до європейської інтеграції стало отримання безвізового режиму з ЄС. Безвізовий режим офіційно набув чинності 11 червня 2017 року, що стало значним кроком вперед у зміцненні зв'язків з Європою.

2.2. Динаміка експортно-імпортних операцій України з країнами ЄС

Основною причиною складного соціально-економічного становища України на даний момент є безперервне, масштабне військове вторгнення росії. Російські війська ведуть агресивну війну проти України вже більше двох років, завдаючи величезної шкоди. Загарбники захопили міста і території, зруйнували життя і змусили велику кількість українців тікати або шукати безпеки за кордоном. Соціально-економічна стабільність та єдність є важливими для України через боротьбу за виживання та необхідність перемоги над російськими окупантами. Це стане можливим лише за умови проведення масштабних внутрішніх реформ та встановлення демократичних норм і законів.

Відновлення України залежить від забезпечення постійного притоку іноземних інвестицій та валюти. Модернізація вітчизняної промисловості також має важливе значення. Напередодні можливої інтеграції Європейський Союз покладає на Україну очікування щодо приведення її правової та економічної систем у відповідність до норм ЄС. У минулому український імпорт переважно складався з транспортних засобів, машин, палива, хімікатів та продуктів харчування, а експорт – з сільськогосподарської продукції, металів, мінералів, машин та обладнання.

Однак, окрім того, що війна між росією та Україною спричинила економічні проблеми в Україні, вона створила серйозні загрози для політичної та економічної стабільності країн у всьому світі, зокрема в Північній та Південній Америці, Європі, Азії та на Близькому Сході. Війна вплинула на глобальну продовольчу безпеку та міжнародні ланцюги поставок. Тому очевидно, що більшість країн поділяють занепокоєння щодо стабілізації міжнародної торгівлі.

Завдяки наполегливості своїх захисників, стійкості суспільства та незмінній підтримці міжнародних союзників Україна продовжує відігравати важливу роль у міжнародній торгівлі, попри усі перешкоди. Україна

продовжує постачати важливі товари на міжнародні ринки завдяки імпорту товарів першої необхідності для підтримки своєї економіки, військово-промислового комплексу та внутрішніх потреб.

Агресія збоку росії погіршила ситуацію через порушення міжнародного права та втручання у міжнародні економічні та логістичні процеси (платежі та перевезення товарів через Чорне Море). Бізнес та український уряд повинні швидко зорієнтуватися в цій ситуації, щоб подолати перешкоди. Досі вкрай важливо стимулювати внутрішнє виробництво та сприяти міжнародному економічному співробітництву, особливо з країнами ЄС [40, с. 29].

За нинішніх обставин необхідно уважно стежити за міжнародною торгівлею України та оцінювати її, беручи до уваги як відносини з ЄС, так і війну з росією. Розуміння динаміки подій сприятиме розвитку макроекономічної та мікроекономічної систем України, полегшить розробку нових планів, залучення інвестицій та сприяння економічному зростанню.

Оскільки рух капіталу та товарів через кордони є необхідною умовою економічного розвитку та процвітання України, тема зовнішньої торгівлі між Україною та її міжнародними партнерами є дуже важливою. Дослідники Київського інституту міжнародних відносин зробили значний внесок у цю сферу досліджень. Зокрема, в рамках сучасної української економічної теорії А. В. Філіпенко рамках сучасної української економічної теорії А. В. Філіпенко очолив дослідження з питань глобальної торгівлі [33]. Такі вчені, як О. І. Шнирков, Н. В. Резнікова, а також О. А. Чугаєв аналізували економічну інтеграцію України з ЄС в умовах триваючої російсько-української війни та зосереджували увагу на змінах в експортній спеціалізації країни в довоєнний період [42, 43]. У той же час, О. Яценко, Т. Тананайко, а також Ю. Завадська запропонували ґрунтовний аналіз тенденцій та структури міжнародних торговельних зв'язків України [46]. Крім того, О. Тоцька провела ABC-аналіз торговельних відносин між країнами ЄС та Україною у 2020-2021 роках [37]. На завершення І. Гаврилюк надала інформацію про міжнародну економічну діяльність України та ЄС станом на початок 2023 року [6].

У табл. 2.1 розглянемо обсяги зовнішньої торгівлі України загалом протягом 2013-2023 рр.

Таблиця 2.1

Обсяги зовнішньої торгівлі України протягом 2013-2023 рр. [19, 7]

Роки	Товарообіг, млн. дол. США	Експорт, млн. дол. США	Імпорт, млн. дол. США	Сальдо, млн. дол. США
2013	140275	63312	76963	-13651
2014	108329	53901	54428	-527
2015	75643	38127	37516	610
2016	75610	36361	39249	-2888
2017	92871	43264	49607	-6342
2018	104521	47334	57187	-9852
2019	110854	50054	60800	-10745
2020	103527	49191	54336	-5144
2021	141377	68088	73289	-5201
2022	103676	44173	59503	-15331
2023	99420	35970	63450	-27479

Відобразимо зміну динаміки експорту та імпорту України загалом по світу протягом 2013-2023 рр. на рис. 2.1.

Міжнародна торгівля України зазнала значних змін у період з 2013 по 2023 рік, що відображає складні взаємозв'язки між динамікою світового ринку, економічними реформами та геополітичними викликами. Згідно з даними табл. 2.1, Україна пережила турбулентне десятиліття, яке включало падіння під час значних криз і повільне відновлення, коли вона пристосовувалася до мінливих обставин. Перший високий товарообіг у 2013 році у розмірі 140 мільярдів доларів США підкреслив відносну стабільність докризової економіки. Однак у 2014 році спостерігався різкий спад торгівлі, коли товарообіг впав на 22,8% до 108 млрд доларів США внаслідок анексії Криму та початку війни на сході України. Втрата промислових територій призвела до зменшення обсягів експорту, а під час економічного спаду скоротився й імпорт. Граничний торговельний дефіцит 2014 року продемонстрував

подвійний вплив шоку на ланцюги поставок та попит, відображаючи зменшення як притоку, так і відтоку капіталу.

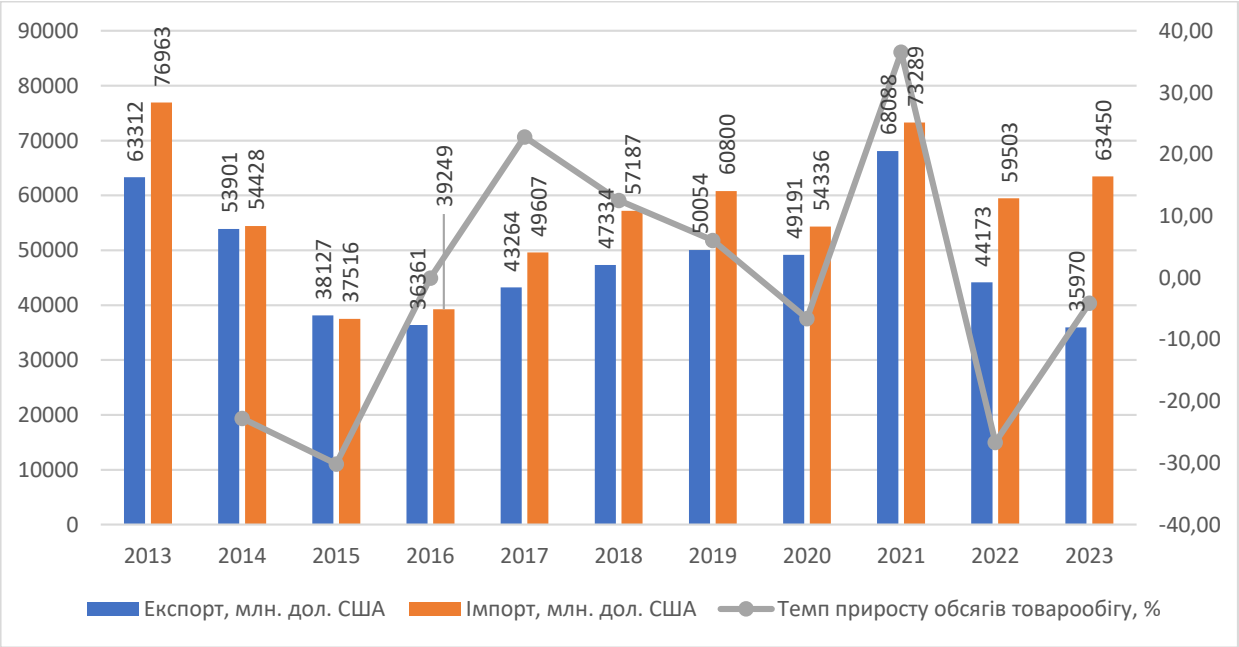

Рисунок 2.1. Динаміка обсягів товарообігу України до країн світу протягом 2013-2023 рр.

Наступні роки, з 2015 по 2019, продемонстрували ініціативи щодо диверсифікації та стабілізації торговельних відносин України. Експорт та імпорт протягом цього часу перебували в нестабільному балансі, а товарообіг залишався нижчим за рівень до 2014 року. Завдяки Угоді про асоціацію між Україною та ЄС і зменшенню залежності від російських торговельних шляхів акцент змістився на ринки Європейського Союзу.

Попри помірне зростання доходів, Україна продовжувала боротися з дефіцитом торговельного балансу, що вказує на глибинні проблеми в підвищенні конкурентоспроможності її експорту. До 2021 року обсяг торгівлі стрімко зріс до 141,4 мільярда доларів США, насамперед завдяки зростанню світових цін на сировинні товари та значному збільшенню експорту сільськогосподарської продукції, зокрема зернових та металів. Це зростання підкреслило значний вплив природних ресурсів України та її тактичного географічного положення на структуру торгівлі.

Ще одне серйозне скорочення було спричинене повномасштабним російським вторгненням у 2022 році, яке призвело до падіння товарообігу на 27% до 103 мільярдів доларів США. Блокада чорноморських портів, важливого маршруту для поставок українського зерна, призвела до різкого падіння експорту, а перебої у внутрішній економіці спричинили падіння імпорту. Україна продемонструвала неймовірну стійкість, підтримувала фізичні обсяги експорту за рахунок альтернативної логістики, наприклад, будівництва наземних коридорів через країни ЄС. До 2023 року товарообіг стабілізувався, хоча й на нижчому рівні - 99 мільярдів доларів США. Хоча це на 4% менше, ніж роком раніше, це все одно було значним поліпшенням порівняно з різким падінням у 2022 році. Завдяки узгодженим міжнародним зусиллям, зокрема Чорноморській зерновій ініціативі та співпраці з країнами ЄС, фізичні обсяги експорту вдалося втримати.

Десятирічний аналіз показує, як внутрішні реформи та зовнішні шоки суттєво вплинули на динаміку торгівлі України. Траєкторія міжнародної торгівлі формувалася завдяки здатності адаптуватися до геополітичних криз, рухатися в напрямку європейської інтеграції та створювати надійну торговельну логістику. Про неабияку здатність країни до економічної стійкості свідчить її спроможність підтримувати обсяги експорту навіть в умовах значних невдач. Для забезпечення довгострокового сталого зростання все ще необхідні структурні реформи та диверсифікація, про що свідчить постійний дефіцит торговельного балансу та залежність від сировинних товарів.

Тим не менш, український експорт ще не повністю відновився після негативної динаміки, яка у 2021 році становила 44%. Позитивним є те, що відновлення роботи зернового коридору та покращення логістики з торговельними партнерами України стали основними факторами того, що фізичний обсяг експорту залишився стабільним порівняно з 2022 роком. Вартість імпорту товарів зросла на 7%, до 63,45 млрд доларів США, порівняно з експортом. Однак зниження обсягів імпорту було спричинене зростанням

світових цін на основні сировинні товари. Збільшення імпорту машин, обладнання, транспортних засобів, палива, хімічної продукції, текстилю, взуття та інших товарів стало основною причиною зростання дефіциту торгівлі товарами у 2022-2023 роках, який сягнув майже 27,5 млрд доларів США.

Зробимо порівняння географічного розподілу експортних відносин України з країнами світу (рис. 2.2 та рис. 2.3).

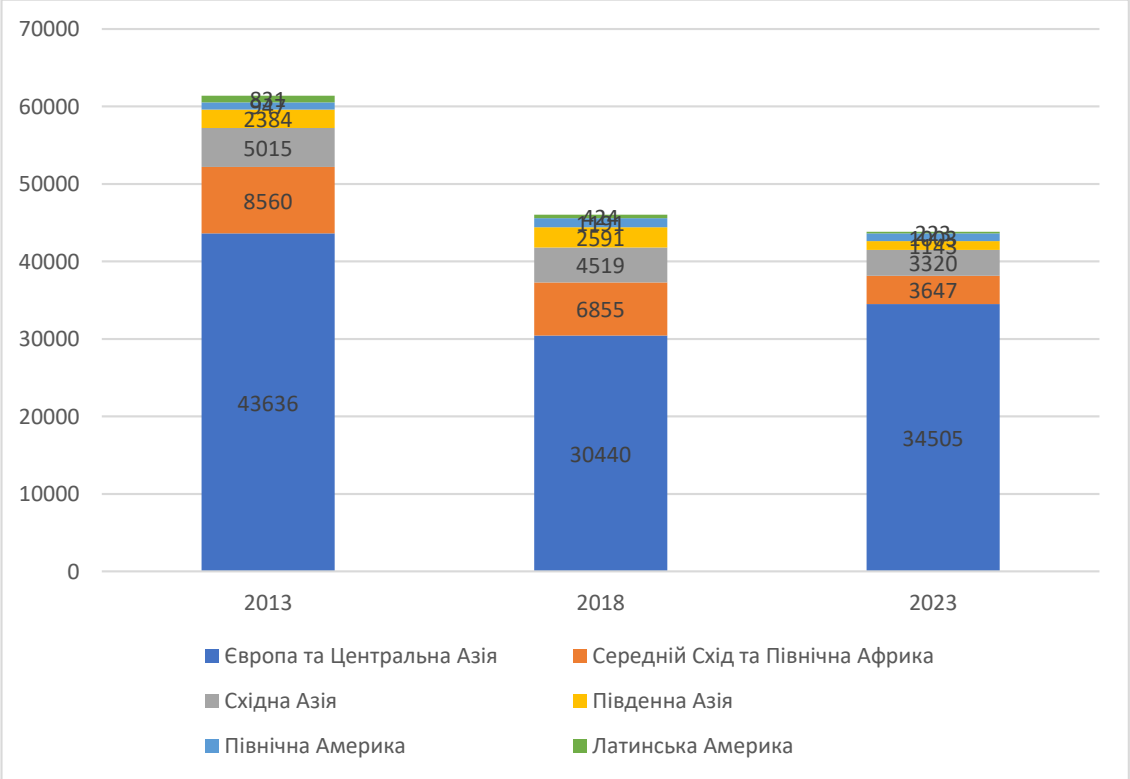

Рисунок 2.2. Географічна структура експорту України у 2013, 2018 та 2023 роках

Динаміка українського експорту у 2013, 2018 та 2023 роках демонструє важливі закономірності, на які впливають структурні, економічні та геополітичні чинники. У 2013 році у торговельному портфелі України переважав експорт до країн Європи та Центральної Азії, який становив 43 636 млн доларів США. За цей час були встановлені міцні комерційні зв'язки з сусідніми країнами, особливо з росією, основним торговельним партнером.

Хоча їхній внесок був набагато меншим, ніж внесок Європи та Центральної Азії, Близький Схід і Північна Африка, Східна Азія та інші регіони також відігравали значну роль. Залежність України від своїх традиційних ринків і галузей, таких як промислові товари та сільське господарство, знайшла своє відображення в загальній структурі експорту.

До 2018 року загальний обсяг експорту до Європи та Центральної Азії значно скоротився до 30 440 млн доларів США. Основною причиною цього стало значне скорочення експорту до росії внаслідок напружених політичних відносин після анексії Криму в 2014 році та бойових дій на сході України. Торгівля була додатково порушена санкціями та контрсанкціями, що змусило Україну переглянути свою експортну політику. Експорт в інші регіони, такі як Південна Азія та Північна Америка, продемонстрував або помірне зростання, або відносну стабільність, незважаючи на ці труднощі, що свідчить про спроби диверсифікації торговельних відносин. Однак падіння основних європейських та центральноазійських ринків підкреслило, наскільки чутливою є українська економіка, що базується на експорті, до геополітичних потрясінь.

Експорт до Європи та Центральної Азії відновився до $34 505 млн у 2023 році, що свідчить про зміщення фокусу в бік Європи. Збільшення торгівлі з Європейським Союзом, яке стало можливим завдяки зміцненню економічних зв'язків України з блоком завдяки Угоді про асоціацію між Україною та ЄС і подальшим реформам, насамперед спричинило це зростання. Ця зміна відображає стратегічне рішення України інтегруватися з європейськими ринками і віддалитися від росії. Нерівномірність відновлення експортних галузей України та ширші наслідки війни, що триває, були продемонстровані помітним падінням експорту до інших регіонів, таких як Близький Схід, Східна Азія та Південна Азія, порівняно з попередніми роками.

Зниження експорту до неєвропейських країн підкреслює структурні труднощі конфлікту та логістичні перебої, такі як пошкоджена інфраструктура та обмежений доступ до морських портів. Ці фактори обмежили здатність України підтримувати та розвивати свою торгівлю за межами Європи. Однак

залежність від європейських ринків несе в собі як ризики, так і можливості. Хоча тісніші європейські зв'язки сприяють стабільності та процвітанню, Україна може стати більш вразливою до ринкових коливань та політичної непередбачуваності всередині ЄС, якщо вона стане надмірно залежною від однієї сфери

Загалом, аналіз динаміки експорту підкреслює важливість геополітичних змін та необхідність диверсифікації торгівлі для України. Падіння експорту до росії не лише спричинило короткострокові негаразди, а й підштовхнуло Україну до пошуку тісніших зв'язків з Європою, що врешті-решт призвело до зростання до 2023 року. Формування надійного та збалансованого експортного портфеля все ще потребує вирішення логістичних та структурних проблем, що перешкоджають торгівлі з іншими регіонами.

Розглянемо аналогічну географічну структуру, але по імпорту України протягом 2013-2023 рр (див. рис. 2.3).

Важливу інформацію про структуру економіки України, торговельні залежності та реакцію на зовнішні шоки можна отримати з динаміки імпорту країни у 2013, 2018 та 2023 роках. У 2013 році імпорт з Європи та Центральної Азії склав 56 640 млн доларів США, що становило більшу частину торговельних потоків України. У цей час були очевидними міцні економічні зв'язки з найближчими сусідами, зокрема з росією, яка є значним постачальником сировини та енергоносіїв. Імпорт зі Східної Азії на суму $11 157 млн продемонстрував залежність України від цього регіону у сфері технологій та промислових товарів, тоді як $3 013 млн з Північної Америки свідчить про невеликий обсяг торгівлі у спеціалізованих галузях.

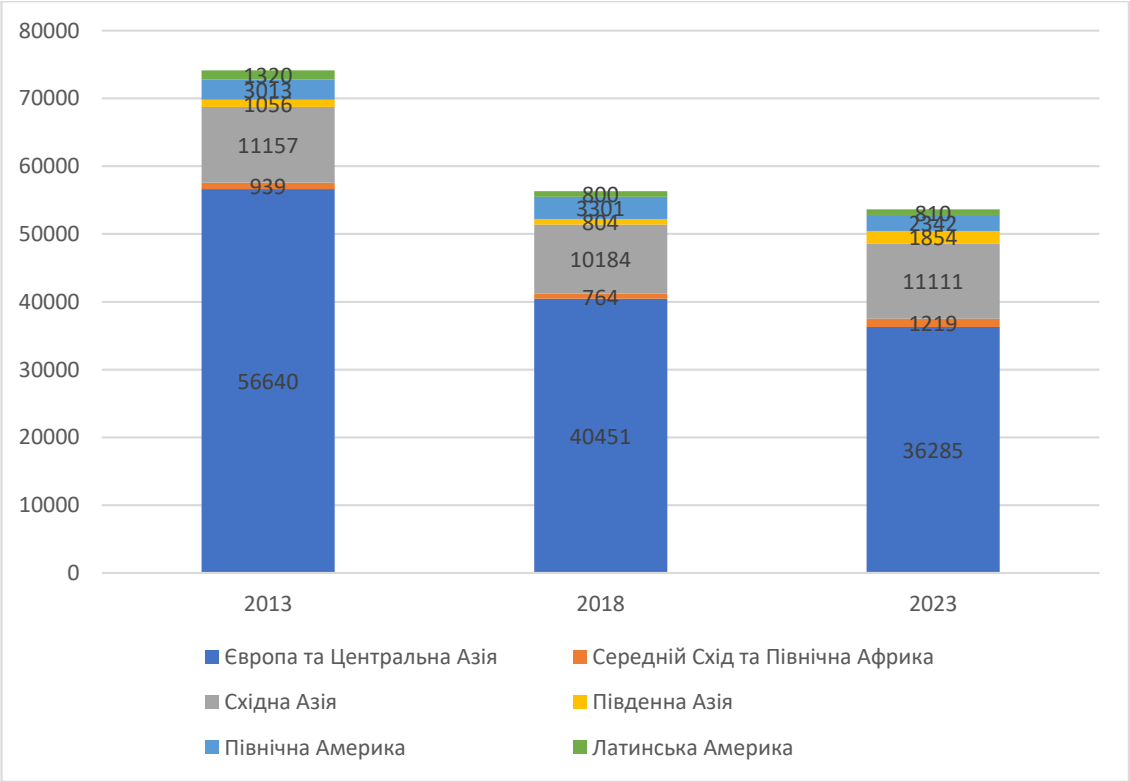

Рисунок 2.3. Географічна структура імпорту України у 2013, 2018 та 2023 рр.

Імпорт з Центральної Азії та Європи різко впав до $40 451 млн у 2018 році. Скорочення торгівлі з росією після геополітичних заворушень і початку війни, що почалися в 2014 році, стало основним фактором цього падіння. Це падіння було спричинене переважно санкціями, контрсанкціями та перебоями у постачанні енергоресурсів. Імпорт зі Східної Азії також дещо зменшився до $10 184 млн, найімовірніше, внаслідок девальвації української валюти та ширших економічних труднощів, які обмежили купівельну спроможність. Варто зазначити, що імпорт з Північної Америки незначно зріс до $3 301 млн, що свідчить про зростаючу диверсифікацію торговельного партнерства.

Імпорт з Європи та Центральної Азії впав до $36 285 млн у 2023 році. Це триваюче скорочення є ознакою реорганізації регіональних торговельних відносин, що характеризується тіснішими зв'язками з Європейським Союзом і меншою залежністю від росії. Помірне зростання імпорту зі Східної Азії до $11 111 млн свідчить про пожвавлення на ринку таких товарів, як електроніка, машинобудування та інші промислові товари. Водночас імпорт з Південної

Азії різко зріс до $1 854 млн, що, ймовірно, пов'язано зі зростанням попиту на спеціалізовані товари, такі як текстиль та медикаменти. Однак через зміну динаміки торгівлі та потенційну пріоритетність регіональних постачальників або постачальників з ЄС північноамериканський імпорт скоротився до $2 342 млн.

Більш ретельний аналіз регіональних особливостей висвітлює можливості та виклики, що існують в українській імпортній стратегії. На додаток до геополітичної напруженості, спроби України зменшити залежність від одного постачальника відображаються у падінні імпорту з росії та інших подібних країн Європи та Центральної Азії. З іншого боку, про зусилля з диверсифікації ланцюгів постачання та взаємодії з ринками, що розвиваються, свідчить помітне зростання торгівлі з Південною Азією та незначне відновлення імпорту зі Східної Азії. Ці зміни також демонструють зусилля України щодо стабілізації торгівлі та повільне пристосування до труднощів, спричинених війною

Загалом, тенденції в українському імпорті свідчать про відхід від залежності від традиційних регіональних партнерів і перехід до більш диверсифікованої стратегії. Зміна динаміки у відносинах з Азією та Північною Америкою підкреслює перспективи більшої глобальної інтеграції, хоча торгівля з Європою продовжує домінувати. У найближчі роки збереження та нарощування імпортного потенціалу України вимагатиме усунення структурної неефективності, логістичних обмежень та побудови надійних ланцюгів поставок.

2.3. Основні галузі української економіки у співпраці з ЄС

Товарна структура експорту та імпорту у 2023 році зазнала помітних змін порівняно з 2021-2022 роками. В експорті продовжували домінувати продовольчі товари та сільськогосподарська сировина, але їхня вартість зменшилася на 1,56 млрд доларів США - суттєве падіння. Незважаючи на це

скорочення, ці товари становили понад 60% від загального обсягу експорту за останні два роки порівняно з лише 40% у 2021 році. Хоча цей зсув відображає негативні наслідки деіндустріалізації, він також підкреслює поглиблення спеціалізації України на сільському господарстві, яке у воєнний час забезпечує певний рівень макроекономічної стабільності.

Однак несільськогосподарський експорт у 2023 році зазнав різкого падіння: його вартість скоротилася на 26 млрд доларів США порівняно з 2021 роком і на 6,6 млрд доларів США порівняно з 2022 роком. Зокрема, експортні надходження значно скоротилися в ключових категоріях: метали та вироби з них - на 12 млрд доларів США, мінеральні продукти - на 5,67 млрд доларів США (переважно через труднощі з експортом залізної та титанової руд), машини, обладнання та транспорт - на 3,26 млрд доларів США, хімічна продукція - на 2,77 млрд доларів США, деревина та вироби з деревини - на 1,5 млрд доларів США. Це падіння було значною мірою спричинене перебоями у виробництві та проблемами з транспортуванням вантажів, що ілюструє серйозний вплив війни на промисловий сектор України.

І навпаки, імпорт у грошовому вираженні зріс у 2023 році до 63,5 млрд доларів США. Основними категоріями імпорту, на які припадає 65% загального обсягу імпорту, були машини, обладнання та транспорт (19,8 млрд доларів США); хімічна продукція (11,5 млрд доларів США); паливно-енергетичні товари (10,3 млрд доларів США); та інші товари (6,8 млрд доларів США). Слід зазначити, що імпорт також включав такі товари першої необхідності, як ліки (1,7 млрд доларів США) та безпілотні літальні апарати (0,681 млрд доларів США), що відображає нагальні потреби української економіки та суспільства в цей складний період [19].

Інші значні статті імпорту в Україну включають автомобілі, добрива та засоби захисту рослин. Залежність країни від імпорту зросла значною мірою внаслідок військової агресії росії, яка призвела до окупації або знищення багатьох українських підприємств.

Тепер розглянемо зовнішню торгівлю України товарами з ЄС та частку експорту й імпорту в період з 2021 по 2023 рік. Європейська Комісія підтримала торгівлю між Україною та країнами-членами ЄС шляхом лібералізації торгівлі та преференційних угод.

Після суттєвого зростання українського експорту до ЄС у 2022 році, зумовленого лібералізацією торгівлі, особливо сільськогосподарською продукцією, та «безвізом», у 2023 році експорт різко скоротився. Це падіння було спричинене проблемами з транзитом сільськогосподарської продукції, заборонами на імпорт української пшениці, кукурудзи та інших зернових з боку Польщі, Угорщини, Болгарії, Словаччини та Румунії, а також блокуванням кордонів польськими фермерами. Втім, ці проблеми були частково вирішені як на європейському, так і на національному рівнях, що дає надію на майбутнє зростання українського експорту до ЄС.

На противагу падінню експорту, імпорт з ЄС в Україну зріс на 14,2 млрд доларів США, досягнувши 32,5 млрд доларів США у 2023 році. Імпорт України з ЄС збільшився за всіма основними категоріями, що призвело до дефіциту торговельного балансу в 9,1 млрд доларів США.

Щодо географічного розподілу зовнішньої торгівлі України та її основних торговельних партнерів (Діаграма 1, Діаграма 2), то найбільші обсяги українського експорту були спрямовані до Польщі (4,7 млрд доларів США), Румунії (3,7 млрд доларів США) та Китаю (2,4 млрд доларів США).

Серед країн ЄС найбільшими імпортерами українських товарів є Польща, Румунія, Німеччина, Іспанія, Італія, Нідерланди, Угорщина, Словаччина, Чехія, Болгарія та Литва. Разом на ці країни у 2023 році припадало 87% загального експорту України до ЄС. Хоча обсяг експорту збільшився на 4% порівняно з 2022 роком, його вартість зменшилася, що може свідчити про зниження цін на українські товари, які продаються за кордоном. Зокрема, найбільша за обсягом експортна позиція - кукурудза (26,2 млн тонн) - збільшила фізичний обсяг експорту на 5%, але зменшила виручку на 16,8% [23].

Окрім ЄС та Китаю, Україна також експортувала значні обсяги товарів до таких країн, як Туреччина, Єгипет, Індія та США. Зокрема, експорт до Іспанії та Єгипту продемонстрував найзначніше зростання - на 0,44 млрд доларів США та 0,29 млрд доларів США відповідно. Це було зумовлено насамперед збільшенням поставок пшениці та інших зернових.

Що стосується імпорту, то у 2023 році Україна отримала найбільший обсяг товарів з Китаю на загальну суму 10,44 млрд доларів США, далі йдуть Польща з 6,61 млрд доларів США, Німеччина з 4,89 млрд доларів США та Туреччина з 4,72 млрд доларів США.

За даними Державної митної служби, торгівля з країнами СНД скорочується. Частка країн СНД у зовнішній торгівлі України впала до 4% в експорті та 2% в імпорті. Експорт до цих країн скоротився вдвічі порівняно з 2021 роком, впавши до 0,8 мільярда доларів США на початок 2023 року. Відповідно, імпорт з країн СНД впав на 82%, сягнувши лише 0,7 млрд доларів США [35; 45].

Очевидно, що посилення та розширення торгівлі з ЄС є стратегічно важливим для України. Це пов'язано не лише з географічною близькістю та триваючою європейською інтеграцією, але й з необхідністю технологічної модернізації української економіки. Водночас, враховуючи нижчий рівень доходів українських громадян, ефективність виробництва місцевої промисловості та зростаючі військові потреби, імпорт з Китаю закономірно збільшився. Китай постачає широкий спектр необхідних і конкурентоспроможних товарів, включаючи транспортні засоби, безпілотники, комп'ютери, телефони, побутову техніку, металопродукцію, генератори, акумулятори, добрива та нафтопродукти.

Туреччина також стала надійним постачальником нафтопродуктів, електрогенераторів, транспортних засобів, металопродукції, шин, ліків, солі, овочів і свіжої риби. Варто зазначити, що і Китай, і Туреччина тісно пов'язані з роботою морських портів та водних шляхів України.

У грудні 2023 року, порівняно з листопадом 2023 року, фізичні обсяги експорту суттєво зросли, збільшившись на третину до 7,34 млн тонн вантажів. Загалом у 2023 році Україна експортувала морем майже на 1 мільйон тонн більше, ніж у попередньому році. Окрім зерна, цим маршрутом експортувалися й інші товари, такі як метали, прокат та напівфабрикати [19].

На жаль, мирні переговори ще не розпочалися, а війна триває. Як наслідок, не варто очікувати значного відновлення економіки України та суттєвого зростання зовнішньої торгівлі. Імпорт у 2024 році, ймовірно, залишиться на рівні попереднього року, тоді як експорт може дещо зрости. За прогнозами Міністерства економіки України, експорт може зрости на 9% [13].

Підсумовуючи результати аналізу зовнішньої торгівлі України в умовах триваючої війни з росією та економічної інтеграції з ЄС, очевидно, що частка ЄС у зовнішній торгівлі України зростає, тоді як торгівля з країнами СНД різко скоротилася. Товарообіг країни все більше зміщується на користь європейських партнерів та країн, які дотримуються принципів економічної ефективності, соціальної справедливості та взаємної вигоди.

На основі цього аналізу можна визначити ключових торговельних партнерів для України. Майже половина українського експорту спрямовується до Польщі, Румунії, Китаю, Туреччини, Німеччини та Іспанії. Більшість українського імпорту надходить з Китаю, Польщі, Туреччини, Німеччини, США та Італії.

В українському експорті, як правило, переважають сільськогосподарська сировина та харчові продукти, метали та вироби з них, мінерали, машини та обладнання. З іншого боку, країна імпортує переважно машини, обладнання, транспорт, хімікати, паливо, енергоносії, а також продовольчі та сільськогосподарські товари.

Важливо зазначити, що російсько-українська війна спричинила політичні та економічні ризики, які виходять за межі України, впливаючи на країни Європи, Близького Сходу, Азії, а також Північної та Південної Америки. Перебої впливають на глобальні ланцюги постачання та

продовольчу безпеку. Отже, багато країн світу зацікавлені у стабілізації та розвитку міжнародної торгівлі. Попри виклики, Україна залишається активним і суверенним гравцем на світовому ринку, експортуючи стратегічно важливі товари та закуповуючи продукцію для модернізації своєї економіки, військово-промислового комплексу та задоволення потреб населення.

Висновки до 2 розділу

У дослідженні підкреслюється, що Угода про асоціацію між Україною та ЄС, яка пропонує структуровану основу для європейської інтеграції України, має трансформаційний ефект і є проблемою правового та економічного співробітництва. Угода започаткувала масштабні реформи в управлінні, судовій системі, правоохоронних органах та економічній політиці, привівши українське законодавство у відповідність до стандартів ЄС. Видатні досягнення, такі як створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) та стандартизація харчових і промислових стандартів, демонструють важливий прогрес в інтеграції України до єдиного ринку ЄС. Ці дії сприяють підвищенню конкурентоспроможності та економічному зростанню шляхом модернізації нормативно-правової бази та покращення доступу до ринку для українських компаній.

Незважаючи на ці досягнення, дослідження висвітлює труднощі, що зберігаються в таких сферах, як розвиток сільських територій, процедурна неефективність та узгодження системи ПДВ. Про складність виконання стандартів ЄС свідчить незавершеність судової реформи та реформи децентралізації, а також технічний та конкурентний тиск, з яким стикаються вітчизняні виробники. Крім того, соціально-економічні наслідки інтеграції, особливо в сільській місцевості, створюють серйозні негайні проблеми, які вимагають виважених змін у політиці, щоб гарантувати справедливий розвиток.

Отримані результати підкреслюють подвійну роль Угоди про асоціацію між Україною та ЄС як дорожньої карти реформ та перевірки здатності угоди подолати структурні, політичні та економічні перешкоди. Незважаючи на значний прогрес, для повної реалізації потенціалу інтеграції необхідна подальша робота над усуненням прогалин у законодавстві та імплементації Угоди. Угода залишається важливим інструментом модернізації України, зміцнення її економічних відносин з ЄС та сприяння її стабільності і процвітанню в довгостроковій перспективі.

Аналіз структури імпорту та експорту України в період з 2013 по 2023 роки демонструє значний вплив геополітичних проблем, особливо війни з росією, на зовнішньоторговельне середовище країни. Через пошкодження життєво важливої інфраструктури та втрату доступу до традиційних ринків, таких як росія, український експорт був серйозно порушений. Тим не менш, завдяки Угоді про асоціацію між Україною та ЄС, країна продемонструвала стійкість, переорієнтувавши торгівлю на ЄС. Ця зміна свідчить про стратегічну переорієнтацію в економічній стратегії України, яка надає пріоритет ринковій інтеграції з Європою, водночас долаючи труднощі, пов'язані зі скороченням торгівлі з неєвропейськими регіонами.

Дані свідчать про поступову реорганізацію торговельних відносин з боку імпорту. Посилення зв'язків з ЄС та незначне зростання торгівлі з азійськими ринками допомогли компенсувати значне зниження залежності України від імпорту з росії та сусідніх країн. Свідченням зусиль з диверсифікації ланцюгів постачання є зростання імпорту спеціалізованих та промислових товарів зі Східної та Південної Азії. Однак загострені війною логістичні труднощі та дефіцит торговельного балансу підкреслюють необхідність проведення конкретних реформ, спрямованих на розвиток внутрішнього виробництва та підвищення ефективності торгівлі.

Загалом, результати показують, що здатність України пристосовуватися до геополітичного тиску, прагнучи до більшої інтеграції з європейськими ринками, формує динаміку її торгівлі. Довгострокове стійке зростання

потребує постійних інвестицій в інфраструктуру, відповідності стандартам ЄС та стратегічної політики, спрямованої на зменшення залежності від окремих регіонів, незважаючи на помітний прогрес, досягнутий у стабілізації експорту та диверсифікації імпорту. Вирішивши ці питання, Україна може покращити свої позиції в міжнародній економіці та підвищити свою здатність протистояти шокам у майбутньому.

Згідно з дослідженням, економічна стратегія України зараз значною мірою залежить від динаміки її торгівлі з ЄС, особливо у світлі геополітичних труднощів, з якими стикається країна. Зростання частки імпорту та експорту, що свідчить про тісніші економічні зв'язки з ЄС, підкреслює стратегічне значення європейських ринків для розвитку та відновлення України. Аграрний сектор забезпечує макроекономічну стабільність, незважаючи на різке падіння несільськогосподарського експорту, спричинене перебоями у виробництві та логістиці, викликаними війною, що підкреслює порівняльну перевагу України в цій галузі.

З іншого боку, збільшення імпорту, особливо палива, машин, обладнання та товарів першої необхідності, є відображенням нагальних потреб економіки, яка пристосовується до обмежень війни. Значна залежність від імпорту з Китаю, Туреччини та ЄС підкреслює необхідність диверсифікації торговельних відносин з метою зменшення ризиків, пов'язаних із надмірною залежністю від невеликої кількості партнерів. Свідченням цілеспрямованого курсу України на інтеграцію з ЄС та іншими регіонами відповідно до цінностей економічної ефективності та взаємної вигоди є перехід від країн СНД до європейських та міжнародних партнерів.

Загалом, результати дослідження свідчать про те, що динаміка торгівлі України характеризується складною взаємодією між стійкістю та вразливістю. Зосередженість на експорті сільськогосподарської продукції та розширенні європейської торгівлі свідчить про гнучкість в умовах тиску, але постійний дефіцит торговельного балансу та залежність від імпорту вказують на структурні проблеми, які потребують уваги. Для забезпечення сталого

економічного зростання та сприяння глибшій інтеграції з ЄС і міжнародними ринками необхідно підтримувати стабільні експортні коридори, диверсифікувати торговельних партнерів і зміцнювати внутрішнє виробництво.

РОЗДІЛ 3
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВЕКТОРА ЗОВНІШЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НА ВИКЛИКИ

3.1. Стратегія розширення торговельно-економічних відносин з країнами ЄС

Перед формуванням чіткої стратегії розширення торговельно-економічних відносин з країнами ЄС розглянемо економічне партнерство України та ЄС як складову спільного протистояння російській агресії.

Агресія росії та окупація значної частини української території супроводжували спроби України економічно інтегруватися з ЄС з 2014 року. Ці проблеми становлять серйозні ризики для загальної траєкторії розвитку України та створюють значні бар'єри для її амбіцій щодо тісніших зв'язків з Європою.

Попри усі перешкоди, Україна має чіткі конкурентні переваги в результаті економічної інтеграції з ЄС. Це особливо актуально у світлі глобальної тенденції, коли великі центри впливу прагнуть більшої автономії, щоб зміцнити свою економічну безпеку в ключових галузях через розвиток потужних регіональних ланцюжків доданої вартості та спрощення процесів постачання ресурсів. З огляду на це, Україна має шанс зрівнятися з європейською економікою, яка є однією з найбільш конкурентоспроможних та успішних моделей соціально-економічного розвитку у світі.

Згідно з аналізом поточної структури торгівлі з країнами ЄС, українські компанії порівняно повільно інтегруються в європейські ланцюги доданої вартості. Український бізнес створив незначну додану вартість у результаті цієї участі, яка здебільшого відбувалася на початку (експорт сировини) та в кінці (імпорт готової продукції) цих ланцюгів. Це вплинуло на позицію України в європейському геоекономічному просторі.

Економічні зв'язки України з важливими європейськими корпораціями зазнали серйозної шкоди через військову агресію росії у 2022 році. Наприклад, такі відомі автовиробники, як BMW та Volkswagen, були змушені тимчасово зупинити роботу деяких своїх європейських заводів через тимчасове закриття українських виробників, які постачали деталі для електричних систем [50].

З одного боку, війна ускладнила усладнив торгівлю України з ЄС у таких галузях, як електрообладнання та металопродукція. З іншого боку, війна прискорила економічну інтеграцію України до внутрішнього ринку ЄС як на інституційному, так і на галузевому рівнях, а також зміни в структурі експорту за рахунок збільшення товарної диверсифікації.

Відновлення доступу до морських торговельних шляхів та відновлення пошкодженої експортної інфраструктури України є критично важливими для майбутньої міжнародної торгівлі, особливо з країнами-членами ЄС. Важливим кроком у цьому напрямку є ініціатива ЄС щодо створення «Платформи відновлення України», яку спільно очолюватимуть Європейська Комісія та український уряд [16]. Створення фонду RebuildUkraine є ще однією важливою пропозицією Європейської Комісії. Цей фонд, який є частиною бюджету ЄС, має стати основним джерелом фінансування відновлення України. Використовуючи минулий досвід ЄС з його Фондом відновлення та стійкості, який ефективно вирішував кризові ситуації в багатьох країнах ЄС, він прагне сприяти інвестиціям та реформам, пропонуючи кредити та гранти

Що стосується конкретних сфер економічного співробітництва, то створення нової логістичної бази для торгівлі між ЄС та Україною є головним пріоритетом. Починаючи з 2014 року, міжнародна торгівля України зазнала серйозного впливу через часткову блокаду росією Азовського моря, за якою послідувала повна блокада Чорного та Азовського морів у 2022 році. Ці труднощі посилилися через припинення економічних обмінів з країнами Центральної Азії через російську територію. Наприклад, до війни чорноморські порти обробляли значну частину українського зернового експорту, який був важливим для щорічних експортних надходжень країни.

Відповідно до Плану дій ЄС від 12 травня 2022 року, який створив «маршрути солідарності» для вирішення цих проблем, логістика наразі зазнає серйозної реструктуризації в розпал війни [22].

План описує ініціативи з побудови нових логістичних ланцюгів постачання для України, розширення пропускної спроможності існуючих транспортних коридорів та пошуку нових партнерів як всередині, так і за межами ЄС. Він спрямований на збільшення кількості вантажів, які можна перевозити суходолом і морем по всьому ЄС, створення перевалочних хабів і складських приміщень, а також максимальне спрощення прикордонних процедур. Певні дії вже збільшили загальний обсяг імпортно-експортної діяльності та дозволили Україні експортувати значну кількість свого зерна через європейські логістичні мережі.

У зв'язку з цим, розроблені Європейською Комісією платформи, такі як EU Clusters Support Ukraine та Enterprise Europe Network, мають важливе значення для надання допомоги українським експортерам у пошуку партнерів та оптимізації ланцюгів поставок. Так само експортери отримують значну користь від системи NAZOVNI в Україні, створеної Міністерством закордонних справ.

У липні 2022 року Європейська Комісія додала значні розширення до індикативних карт Транс'європейської транспортної мережі.

- для того, щоб з'єднати Маріуполь зі Львовом та Києвом, було розширено Північно-Балтійський коридор.

- частини Румунії та Молдови були включені до Балтійсько-Чорноморсько-Егейського коридору, який був продовжений до Одеси через Львів та Чернівці.

- коридори Рейн-Дунай та Балтійське море-Адріатичне море були змінені таким чином, щоб проходити через Львів [15].

Варто відзначити однорічну Угоду про вантажні автомобільні перевезення, яка була підписана в червні 2022 року. Угода полегшує роботу українських транспортних компаній, скасовуючи необхідність отримання

українськими перевізниками певних дозволів та спрощуючи визнання водійських документів.

Тепер розглянемо інвестиційну складову партнерства між Україною та ЄС. Незважаючи на те, що Україна є кандидатом на членство в ЄС, вона все ще стикається зі значними перешкодами у залученні інвестицій, особливо під час війни. За показником втрат бізнесу через тероризм [47] Україна посіла 122 місце зі 137 країн у Звіті про глобальну конкурентоспроможність Всесвітнього економічного форуму за 2017-2018 роки.

Інвестиційний клімат в Україні погіршився через посилення російської агресії. У період з лютого по серпень 2022 року міжнародне рейтингове агентство Fitch знизило рейтинг України з B до CCC, а потім до C, що свідчить про переддефолтний стан [48]. Однак Україна змогла домовитися з власниками єврооблігацій на суму близько 17 мільярдів євро, випущених у 2015-2021 роках, про відтермінування виплат на два роки. Однак залучення іноземних інвестицій під час війни можливе лише тоді, коли воєнні ризики застраховані. Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій Групи Світового банку (MIGA) працює над пілотним проектом, спрямованим на вирішення цієї проблеми. Як свідчить порівняльний аналіз ситуації в інших країнах, що постраждали від війни, очевидно, що умови воєнного часу серйозно перешкоджають надходженню іноземних інвестицій з ЄС в Україну.

2022 рік був вирішальним для лібералізації торгівлі з ЄС. Прагнучи допомогти місцевим компаніям, які потерпають від війни, та збільшити їхню частку на європейському ринку, ЄС скасував торговельні обмеження для українських виробників. Даний крок був безпрецедентним для Брюсселя і продемонстрував надзвичайний рівень торговельних поступок, зроблених країні, яка не є членом ЄС.

Програма сприяє експорту українських товарів та зміцненню торговельних відносин з ЄС та третіми країнами, які виступають транзитними країнами для цих товарів під час війни. Основними переможцями є виробники продуктів, які раніше були обмежені квотами на безмитний експорт,

включаючи мед, оброблені томати, ячмінну крупу та борошно, солод, пшеничну клейковину, цукор, крохмаль, овес, м'ясо птиці, яйця, часник, кукурудзу, гриби, виноградний та яблучний соки та тютюнові вироби. Крім того, виробники продуктів харчування, хімічних і мінеральних добрив, алюмінієвої продукції та інших галузей виграють від скасування тарифів.

Особливо вигідним є зниження антидемпінгових мит для української металургійної та чорної металургії, а також для експорту чорних металів до ЄС. Експортери окремих товарів, таких як: (1) специфічний плоский сталевий прокат; (2) специфічні труби, трубки та порожнисті профілі; та (3) різні сталеві вироби, є одними з головних бенефіціарів [21].

Лібералізація торгівлі з Україною дає ЄС шанс збільшити пропозицію, що допоможе сповільнити зростання цін на сільськогосподарську продукцію. Крім того, зняття антидемпінгових і тарифних обмежень на українські металургійні товари покликане зменшити дефіцит чорних металів у європейському промисловому секторі.

Водночас, зняття торговельних обмежень і бар'єрів дає українському бізнесу шанс збільшити переробку сировини, особливо в м'ясній та молочній галузях. Українські виробники знаходять нові ринки збуту в ЄС, і ця тенденція, ймовірно, продовжиться, оскільки білоруські та російські експортери опинилися закритими після запровадження економічних санкцій. Щоб повною мірою скористатися цими можливостями, українська продукція повинна, однак, продовжувати відповідати суворим європейським стандартам якості.

Для того, щоб надати огляд основних аспектів європейської інтеграції України в умовах війни слід підкреслити кілька моментів. На динаміку партнерства Києва і Брюсселя та просування України на шляху європейської інтеграції впливають як внутрішні, так і зовнішні чинники. До них належать, з одного боку, зростаюча нестабільність і непередбачуваність геополітичних і геоекономічних подій, які здебільшого спричинені війною між росією і Заходом, що був спровокований агресією кремля проти України. Однак існує

більш глобальний конфлікт між авторитарними урядами та демократичними, цивілізованими країнами.

Період «стратегічної невизначеності» у відносинах між Києвом і Брюсселем завершився з наданням Україні статусу кандидата на вступ до ЄС, що відкрило двері для переговорів про вступ до ЄС. Однак процес інтеграції значно ускладнився через російську агресію. Україна зазнала значних економічних та людських втрат, а темпи соціально-економічних реформ сповільнилися. На просування України до членства в ЄС неминуче впливає необхідність виділення значних ресурсів на боротьбу з кремлівською агресією. Ситуація ускладнюється внутрішніми соціально-економічними проблемами Європейського Союзу, які поглиблюються енергетичним примусом з боку росії та забороною на експорт української сільськогосподарської продукції.

Непохитна політична та дипломатична солідарність Європейського Союзу є визначальною рисою нинішнього етапу співпраці між Україною та ЄС. Україна продовжує отримувати військову, технічну, фінансову, економічну та гуманітарну підтримку з боку ЄС. Однак обсяг та оперативність цієї допомоги все ще є недостатніми для задоволення нагальних потреб України.

Стабілізація внутрішньої ситуації в Україні вимагає збільшення її присутності на європейських ринках та зміцнення економічних зв'язків з ЄС. Незважаючи на війну, було докладено значних зусиль для покращення економічної співпраці між Києвом та Брюсселем. Серед них - ефективна лібералізація торгівлі ЄС з Україною шляхом скасування тарифів і квот. Крім того, ЄС та Україна запровадили безвізовий режим у низці галузевих сфер співробітництва. Дані дії посилюють опір України агресору, а також сприяють процесу європейської інтеграції.

Європейська інтеграція України, особливо на фоні війни, пропонує як особливі можливості, так і суттєві виклики. Вкрай важливо розвивати поточні ініціативи, усунути структурну неефективність та скористатися перевагами мінливого геополітичного ландшафту, щоб розробити потужний план

розширення торговельно-економічних зв'язків з ЄС. Стратегія повинна надавати високий пріоритет розвитку інфраструктури, лібералізації торгівлі, залученню інвестицій та відповідності стандартам ЄС, але за умови визнання обмежень, накладених війною.

Розглянемо декілька окремих пунктів, які повинні бути включені до стратегії розширення торговельно-економічних відносин:

1. Удосконалення логістики та інфраструктури для торгівлі. Порушення російською агресією традиційних торговельних шляхів України підкреслює, наскільки нагальною є потреба у вдосконаленні та реорганізації логістичної інфраструктури. Реструктуризація базується на «маршрутах солідарності», які були визначені в Плані дій ЄС від травня 2022 року. Однак для побудови нових логістичних ланцюгів постачання, модернізації та розширення існуючих транспортних коридорів, а також створення перевалочних вузлів і складських приміщень уздовж важливих маршрутів необхідне додаткове фінансування, щоб гарантувати довгострокову стійкість. З розширенням таких коридорів, як Північно-Балтійський та Балтійсько-Чорноморсько-Егейський, які наразі з'єднують Маріуполь, Львів та Київ, слід посилити співпрацю з такими платформами ЄС, як Транс'європейська транспортна мережа (TEN-T).

Водночас, вдосконалення митних операцій та впорядкування прикордонних процесів є важливими для підвищення ефективності торговельних потоків. Угода про вантажні автомобільні перевезення від червня 2022 року, яка скасовує деякі дозволи, є яскравим прикладом заходів зі спрощення процедур, які слід поширити на інші галузі та види транспорту.

2. Сприяння лібералізації торгівлі та доступу до ринків. Україна має чудовий шанс розширити свою присутність на ринку завдяки історичному рішенню ЄС щодо зняття торговельних обмежень для українських виробників у 2022 році. Україна має використати цю лібералізацію торгівлі для диверсифікації свого експорту шляхом переорієнтації з експорту сировини на експорт товарів з вищою доданою вартістю. Виробники в таких галузях, як перероблена харчова промисловість, металургія та сільське господарство,

можуть отримати вигоду від цього, ставши більш конкурентоспроможними та задовольняючи потреби ринку ЄС.

Зниження антидемпінгових мит на українські чорні метали та сталь було особливо корисним для вирішення проблеми внутрішнього дефіциту в ЄС. Експортний потенціал України може бути ще більше збільшений шляхом надання аналогічних пільг іншим галузям, таким як виробництво хімічних добрив та алюмінію. Але для того, щоб зберегти ці переваги, українські виробники повинні забезпечити дотримання стандартів якості ЄС та підвищити свою здатність задовольняти високі вимоги європейських ринків.

3. Зміцнення інвестиційного клімату та фінансового співробітництва. Підвищення привабливості України для інвесторів є життєво важливим компонентом зростання економічних зв'язків з ЄС. Значні труднощі створюють поточна ситуація воєнного часу, а також зниження кредитного рейтингу України агентством Fitch до рівня, близького до дефолтного. Щоб зменшити ці проблеми, Україна повинна надати першочергового значення страхуванню воєнних ризиків для міжнародних інвесторів. Щоб заспокоїти потенційних інвесторів з ЄС, пілотний проект, який розробляється спільно з Багатостороннім агентством з гарантування інвестицій (MIGA) Групи Світового банку, має бути швидко розширений і введений в дію.

Бюджетний фонд ЄС «RebuildUkraine» має позиціонуватися як ключовий компонент ініціатив з відновлення України. З метою підтримки важливих реформ, модернізації промисловості та залучення приватних інвестицій у важливі галузі, такі як інфраструктура, енергетика та сільське господарство, цей фонд повинен зосередитися на наданні цільових грантів та кредитів. Пріоритетами фонду мають стати вимірні результати та відкрите управління фінансами, за прикладом Фонду відновлення та стійкості ЄС.

4. Поглиблення секторальної та інституційної інтеграції. Шлях до стійкої економічної стабільності лежить через якнайшвидшу асиміляцію України до внутрішнього ринку ЄС. Необхідно посилити секторальну співпрацю в таких галузях, як сільське господарство, діджиталізація та

енергетика. Наприклад, приведення української сільськогосподарської продукції у відповідність до стандартів ЄС гарантує відповідність та відкриває нові експортні ринки, особливо у світлі санкцій, запроваджених проти конкурентів з білорусі та росії.

Інтеграція інституцій також має вирішальне значення. Українські експортери можуть знайти партнерів та оптимізувати ланцюги постачання за допомогою таких платформ, як EU Clusters Support Ukraine та Enterprise Europe Network. Такі програми мають бути розширені, щоб охопити більше галузей та географічних регіонів, щоб гарантувати широке залучення українських компаній.

5. Розвиток регіональних ланцюгів доданої вартості та місцевої переробки. Роль України в європейських ланцюгах доданої вартості все ще обмежується імпортом готової продукції та експортом сировини. Розвиток регіональних ланцюгів доданої вартості з вищим ступенем місцевого виробництва та переробки має стати основною метою для виправлення цього дисбалансу. Наприклад, збільшення потужностей у м'ясній та молочній промисловості може дозволити українським виробникам задовольнити зростаючий попит з боку ЄС, одночасно створюючи робочі місця та додану вартість на місцевому рівні.

Для сприяння інноваціям та диверсифікації економіки необхідно підтримувати інвестиції в малий та середній бізнес (МСП). Україна може далі інтегруватися в європейські мережі постачання шляхом створення регіональних виробничих хабів, особливо в регіонах з тісними логістичними зв'язками з ЄС.

6. Забезпечення політичної та економічної стабільності. Задля збереження політичної та дипломатичної єдності, яку демонструє ЄС, необхідні конкретні кроки, що відповідають короткостроковим і довгостроковим потребам України. Фінансова підтримка розвитку інфраструктури та соціально-економічних реформ так само важлива, як і військова та гуманітарна допомога. Прозорість, антикорупційні ініціативи та

регуляторна відповідність до стандартів ЄС мають бути першочерговими у цих реформах, щоб створити стабільний і привабливий діловий та інвестиційний клімат.

Для стабілізації внутрішньої соціально-економічної ситуації в Україні необхідно розв'язати енергетичну кризу, яка загострилася під тиском росії. Щоб досягти енергетичної безпеки та зменшити залежність від супротивників, Україна повинна диверсифікувати свої джерела енергії та приєднатися до енергетичного ринку ЄС.

Запропонована стратегія, яка забезпечує баланс між короткостроковими потребами та довгостроковими цілями, необхідна для збільшення торговельно-економічних зв'язків з ЄС. Україна може покращити інвестиційний клімат, поглибити галузеву інтеграцію, сприяти лібералізації торгівлі, створити регіональні ланцюги доданої вартості та удосконалити логістичну інфраструктуру, щоб зміцнити свої економічні зв'язки з ЄС та отримати конкурентну перевагу на європейському ринку. Запропоновані ініціативи не тільки посилять здатність України протистояти війні, але й разом із поточною політичною та фінансовою допомогою з боку ЄС створять підґрунтя для її успішної інтеграції в Європу.

3.2. Проблеми гармонізації стандартів у відповідності з європейським законодавством

Відповідно до принципу негайного застосування права ЄС, нові держави-члени стають частиною правової системи ЄС у день вступу. Стаття 288 Договору про функціонування Європейського Союзу говорить, що ці держави тепер зобов'язані дотримуватися правил, директив, рішень, рекомендацій та висновків ЄС. Наприклад, Хорватія після вступу до ЄС повинна була прийняти внутрішні закони для імплементації директив і рішень ЄС. До вступу Хорватія також була зобов'язана повідомити Європейську комісію про ці дії і скасувати будь-які національні закони - законодавчі,

імплементаційні та делеговані акти, - які повторювали частини нормативних актів ЄС.

Довгострокова мета України – приєднання до ЄС – зробила великий крок вперед 8 листопада 2023 року. Значний поворотний момент на шляху України до членства в ЄС був досягнутий у цей день, коли Президент Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн особисто передала офіційну рекомендацію Комісії розпочати переговори про вступ України до ЄС Президенту України в Києві.

Для того, щоб гарантувати однаковий вплив на суспільні відносини в Україні, 27 країнах-членах ЄС та трьох нових членах Європейського економічного простору, гармонізація законодавства є складним процесом. Певною мірою ця процедура може призвести до подібних регуляторних результатів у Великій Британії, Швейцарії (член Європейської асоціації вільної торгівлі) та потенційних країнах, таких як Туреччина, Молдова та шість західнобалканських країн, які можуть стати членами ЄС. Складна система стандартів, що функціонують на різних рівнях, є результатом цього процесу гармонізації, що вимагає нагляду та впровадження з боку багатьох національних та міжнародних організацій.

Важливо підкреслити, що не існує «золотого стандарту», якого Україна могла б безпосередньо дотримуватися, або універсальної чи стандартизованої моделі гармонізації. Тим не менш, процес гармонізації значно покращує узгодженість та сумісність правових систем та актів у різних юрисдикціях. Таким чином, гармонізація - це не лише кінцева мета, а й характеристика процедур і механізмів, що використовуються в правовій системі для усунення прогалин і надання сенсу суперечливим правовим нормам.

Ефективне функціонування єдиного ринку ЄС залежить від гармонізації законів, що дозволяє вільний рух капіталу, людей, товарів і послуг між країнами-членами. Коли інституція ЄС або країна-член виявляє перешкоди для економічної діяльності, вони працюють разом, щоб знайти спільні рішення. Такі дії можуть здійснюватися колективними органами, такими як

Рада міністрів, або актами прямої дії, такими як Регламенти Ради. З іншого боку, вони можуть складатися зі спільних цінностей, таких як керівні принципи, технічні стандарти та інші делеговані акти таких організацій, як Агентство з атомної енергії, Європейське управління з цінних паперів та ринків (ESMA), Європейський банківський орган (EBA) або Європейське управління страхування та професійних пенсій (EIORA). Ці політики, спрямовані на боротьбу з системною дискримінацією та ринковими викривленнями на єдиному ринку ЄС, згодом інкорпоруються в національне законодавство за допомогою процедури транспозиції.

Ще до офіційного вступу Україна може отримати багато користі від приведення свого законодавства у відповідність до стандартів ЄС. Усунення системної неефективності ринкової структури може суттєво підтримати економічне зростання України. Оскільки ЄС є найбільшим торговельним партнером України, приведення українського законодавства у відповідність до європейських норм допоможе українським компаніям стати більш конкурентоспроможними, оскільки дозволить їм швидше адаптуватися до вимог ринку ЄС. До того, як ринки України та ЄС будуть повністю об'єднані, таке узгодження, по суті, дозволить українським компаніям краще функціонувати на європейському ринку, тим самим готуючи їх до повної інтеграції та допомагаючи їм відчувати себе в ЄС як вдома.

Гармонізація законодавства має важливе значення для підтримки фундаментальних правових інститутів і процедур, які забезпечують верховенство права в ЄС та його державах-членах, незалежно від економічних чинників. До них відносяться судова система, незалежність і розподіл гілок влади, а також рівність прав власності на приватну і державну власність. Законодавство ЄС вимагає, щоб його норми однаково застосовувалися в кожній з країн-членів. Таким чином, верховенство права в Україні зміцнюється, коли її законодавство відповідає законодавству ЄС.

Крім того, завдяки гармонізації законодавства Україна позиціонується як важливий актор на світовій арені, що є основою її глибшої інтеграції з ЄС.

Гармонізація матиме значні політичні та правові наслідки, особливо у сфері безпеки та міжнародних відносин. Україна підвищить свою надійність і передбачуваність як міжнародного актора, узгодивши свою зовнішню політику і безпекові рамки зі стандартами ЄС. Її значення в регіональних і міжнародних справах буде закріплено, що посилить її вплив як м'якої, так і жорсткої сили.

Розглянемо основні виклики, або проблеми, які стоять на шляху до гармонізації законодавства. Попри те, що це складний і тривалий процес, гармонізація законодавства із законодавством ЄС не є новою ідеєю для України. Ця вимога викладена в Угоді про асоціацію, підписаній у 2014 році між Україною, Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами. Першим важливим кроком на шляху до повноправного членства України в ЄС є успішне узгодження законодавства. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їхніми державами-членами 1994 року містила подібні зобов'язання до цієї Угоди.

Величезна кількість необхідних законодавчих змін є однією з найбільших перешкод на шляху гармонізації для членства в ЄС. Навіть менш масштабні реформи, передбачені Угодою про асоціацію, було важко провести, головним чином через те, що різні фракції повинні досягти політичної згоди. Однак до 2023 року стане зрозуміло, що найскладніші реформи були здійснені в 1990-х роках. Відтоді масштабування цих зусиль є важливою частиною процесу. Крім того, оскільки головною зовнішньополітичною метою України стала європейська інтеграція, досягнення політичної згоди - хоча це все ще складно - стало більш можливим. Лише невелика частина політичного ландшафту України наразі представлена прихильниками багатовекторних підходів або проектів, пов'язаних з СНД.

Для того, щоб ефективно працювати з десятками тисяч нормативно-правових актів ЄС, українському уряду необхідно створити потужний кадровий резерв у виконавчій гілці влади. Крім того, через спеціалізовані

робочі групи важливо постійно залучати професіоналів з різних галузей, включаючи неурядовий, комерційний, юридичний, освітній та медичний сектори. Фахівці відіграватимуть важливу роль в організації подання заявки та підготовці до ратифікації гармонізованих стандартів ЄС. Необхідність ретельного спільного планування підкреслюється тим фактом, що зусилля з координації займуть набагато більше часу і коштів, ніж голосування в парламенті або рішення Кабінету Міністрів.

Пріоритетність окремих аспектів системи ЄС на окремих етапах є частиною прагматичного підходу до інтеграції України до ЄС. Приєднання до єдиного ринку ЄС має бути першочерговою метою. Приєднання складається з інтеграції у таких важливих сферах, як транспорт, митниця, бюджет, безпека та правосуддя, а також законів про конкуренцію та вільний рух капіталу, робочої сили та товарів. Вступ до Єврозони та Шенгенської візової зони може бути частиною більш пізніх етапів. Хоча деякі країни, такі як Чорногорія, запровадили євро без офіційного членства в ЄС, неможливо запровадити євро без членства в єдиному ринку, тому встановлення чітких пріоритетів має вирішальне значення. Ще до початку переговорів про вступ до ЄС Чорногорія прийняла євро як офіційну валюту після здобуття незалежності.

Адаптація – це не лише регуляторна проблема, вона також має фінансову та часову складову. В ідеалі, Україна мала б синхронізувати свою правову систему із законодавством ЄС ще до ратифікації угоди про членство в ЄС. Оскільки Україна все ще не може скористатися перевагами колективних інституцій ЄС, цей процес є дорогим. Наприклад, Україна повинна створити подібні структури, такі як дворівнева система в Національному банку України (НБУ), де нормативно-правові акти ЄС визначають ролі таких організацій, як Європейська комісія або Європейська банківська адміністрація (ЄБА). Після вступу до ЄС ці короткострокові установи, що повністю фінансуються Україною, будуть ліквідовані, а їхні функції будуть передані організаціям ЄС. Особливим фінансовим викликом є виділення ресурсів як для їх заснування, так і для остаточної ліквідації.

Імплементація положень acquis ЄС, які безпосередньо застосовуються до українського законодавства, є ще одним викликом. Згідно з цими положеннями, які в основному є нормативними актами, Україна матиме короткий проміжок часу для прийняття законів або частин законів, які наберуть чинності лише після набуття членства в ЄС. Закони мали б бути скасовані в день вступу – не автоматично, а заздалегідь визначеним положенням, яке було б ухвалене одночасно із законодавством. Це підкреслює, наскільки перехідним і підготовчим за своєю природою буде значна частина зусиль з гармонізації законодавства.

Точний переклад нормативно-правових актів ЄС на українську мову має важливе значення для приведення національного законодавства у відповідність до законодавства ЄС. Точне тлумачення та узгодження законодавства залежить від точного перекладу. Одним з аспектів ситуації є наявність перекладених матеріалів acquis ЄС, але не менш важливим є якість цих перекладів. Україна відповідає за переклад законів ЄС українською мовою, але організації, що фінансуються ЄС, ймовірно, відповідатимуть за переклад українських законів 27 офіційними мовами ЄС. Така стратегія зменшує труднощі, спричинені нестачею в Україні перекладачів, які вільно володіють європейськими мовами.

Протягом тривалого часу ігнорувалася ширша культурна проблема здатності перекладачів до перекладу. Надаючи фінансування та замовляючи переклади української літератури та заохочуючи україномовні адаптації світової класики, такі міністерства, як Міністерство культури та інформаційної політики, могли б вирішити цю проблему. Міністерство освіти і науки, створюючи словники та інші мовні ресурси, також мало можливість покращити підготовку художніх перекладачів, програми обміну та стажування. Проте нинішня криза відкриває нові можливості, особливо коли йдеться про використання інструментів штучного інтелекту для перекладу.

Розглянемо також виклики у сфері публікації та імплементації законодавства ЄС для країн-кандидатів на вступ до ЄС (на прикладі Хорватії).

Публікація Офіційного журналу Європейського Союзу рідною мовою нових країн-членів була головною перешкодою для Хорватії та інших країн-кандидатів на вступ до ЄС у 21-му столітті. Щоденні випуски «Офіційного вісника» висвітлюватимуть лише нормативно-правові акти ЄС, прийняті після дати вступу України до ЄС, хоча дуже ймовірно, що вони будуть доступні українською мовою, починаючи з цієї дати. Опублікувати велику колекцію acquis ЄС, що передує вступу до ЄС, у спеціальному виданні завжди було складно. Як для нових, так і для існуючих держав-членів, а також для інституцій ЄС та більшого бюджету ЄС це завдання виявилося непропорційно дорогим.

Застосування та дотримання законодавства ЄС в Україні може бути серйозно ускладнене будь-якими затримками з публікацією цих правових документів, особливо директив та регламентів ЄС. Відповідно до прецедентного права Суду Європейського Союзу (СЄС), органи державної влади не можуть використовувати неопубліковані правові акти проти приватних осіб, навіть якщо ці особи порушують законодавство ЄС. Судові системи восьми країн Центральної та Східної Європи, які приєдналися до ЄС у 2004 році, а також Болгарії та Румунії, загалом визнають цей принцип, закріплений у рішенні C-161/06 «Скома-Люкс».

Необхідність перекладу суддівських посад до вступу в ЄС додатково підкреслюється нагальною проблемою обмеженого володіння українськими суддями іноземними мовами. Одним з недооцінених бар'єрів на шляху застосування законодавства ЄС на практиці є відсутність перекладених судових рішень. Крім того, виникла «термінологічна прогалина» через розбіжності в термінології між українським законодавством та офіційними перекладами нормативно-правових актів ЄС. Необхідно гармонізувати терміни або при розробці нових законів, або шляхом оновлення офіційних перекладів актів законодавства ЄС на українську мову перед прийняттям нових національних законів, оскільки в подібних положеннях часто використовуються синонімічні, але різні слова.

На сьогоднішній день не було проведено ґрунтовного аналізу того, як acquis ЄС імплементується в 27 країнах-членах як частина їхнього національного законодавства у зв'язку зі вступом України до ЄС. Під час переговорів Україна матиме можливість висловити вимоги та заперечення щодо окремих правових норм ЄС. Кожна країна-член ЄС, ймовірно, одночасно висловить свої занепокоєння та роз'яснення щодо українського законодавства, особливо в тих сферах, де вони вже гармонізуються або узгоджуються. Це означає, що окрім вивчення самих директив, українські зацікавлені сторони, включаючи бізнес, державні органи та громадянське суспільство, повинні також вивчити 27 способів, якими кожна країна-член ЄС інкорпорувала їх у своє національне законодавство. Аналіз сотень тисяч або навіть мільйонів документів є частиною цього процесу.

Хоча юридична галузь отримує значну користь від такої великої кількості документації, вона також підкреслює, наскільки складно накопичувати досвід роботи з нормативно-правовою базою ЄС у світлі вступу України до ЄС. Для того, щоб стати універсальним експертом з цієї теми, можуть знадобитися десятиліття, і перш ніж вони повністю усвідомлять її наслідки, ці фахівці можуть досягти передпенсійного віку. Крім того, мета України вступити до ЄС через два роки, здається, суперечить часу і грошам, необхідним для такої значної справи. Україна стане членом ЄС у дуже унікальний і специфічний спосіб, якщо їй вдасться вкластися в ці амбітні терміни.

Окрім виникнення проблем гармонізації, Україна протягом останніх років досягла значних здобутків у даному контексті. Угода про асоціацію, яка розширює Угоду про вільну торгівлю, до цього часу визначила обсяг українського законодавства, що потребує змін, а також структуру приведення його у відповідність до законодавства ЄС. Угода про асоціацію охоплює 28 тем, включаючи основи як політичного, так і економічного союзів, на відміну від 35 розділів УА. Верховенство права, міжнародні відносини, правова система, вільний доступ до ринків, механізми торговельного захисту, митні

послуги, права інтелектуальної власності, енергетика, транспорт тощо є серед цих пріоритетів. Інституційні положення також охоплюють участь України у спільній фіскальній та бюджетній політиці, створення окремого директорату в Європейській Комісії, участь у Європейському Парламенті та Європейській Раді (включаючи рівні представництва та головування).

З моменту ратифікації Угоди про вільну торгівлю в 1998 році Україна зробила значний крок уперед, прийнявши низку законів і нормативно-правових актів, які відповідають законодавству ЄС. Навіть з урахуванням тих угод, які вже ратифіковані, попереду ще багато роботи. Незважаючи на певний прогрес, гармонізація законодавства все ще далека від завершення, згідно з повідомленнями Міністерства юстиції України. Ці постійні труднощі підкреслюються пропозиціями щодо приведення галузевих законів у відповідність до стандартів ЄС.

Щодо адаптації законодавства, хоча українське законодавство має відповідати законодавству ЄС, не існує чіткого визначення того, наскільки точно воно має відповідати. Оскільки при адаптації часто необхідно враховувати конкретні обставини розвитку та національні особливості України, ЄС визнає, що повна уніфікація не завжди бажана і не завжди можлива на практиці. Навіть після набуття членства в ЄС у деяких сферах можуть бути передбачені перехідні періоди або короткострокові винятки для поступової інкорпорації змінених стандартів у більш широку правову систему України.

Наразі в ЄС не існує процедур, які б забезпечували ретельний нагляд за виконанням зобов'язань щодо гармонізації законодавства після вступу. Це означає, що Україна або будь-яка інша країна-член ЄС потенційно може скасувати законодавчі зміни, пов'язані з приведенням законодавства у відповідність до законодавства ЄС, після вступу. Хоча це все ще теоретично можливо, для денонсації законодавства ЄС необхідно, щоб усі 27 країн-членів ЄС погодилися на це (VLF). Планка для такої дії є дуже високою, зазвичай вимагаючи серйозних порушень, враховуючи десятки тисяч законодавчих

актів ЄС. Декларативний характер зобов'язань щодо гармонізації законодавства після вступу до ЄС демонструють нещодавні випадки за останні 15 років, зокрема, проблеми з управлінням у Польщі та Угорщині, фіскальні порушення в Греції та боротьба з корупцією в Румунії та Болгарії.

Копенгагенські критерії, які визначають вимоги до країн-кандидатів на вступ до ЄС і були встановлені Європейською Радою в 1993 році, повинні бути виконані Україною до початку переговорів. Вони складаються з:.

- стабільні організації, які підтримують права людини, демократію, верховенство права та права меншин.

- здорова ринкова економіка, здатна витримати тиск конкуренції з боку ЄС.

- спроможність прийняти та виконувати обов'язки, пов'язані з членством в ЄС, такі як дотримання його законів, норм та політики, а також цілей політичного, економічного та валютного союзу.

Перераховані критерії, запроваджені через рік після вимог Маастрихтського договору, все ще залишаються важливими для визначення готовності кандидата до членства в ЄС. Але історія демонструє, що припинити переговори про членство набагато простіше, ніж стати членом.

Труднощі, з якими зіштовхнеться Україна в процесі гармонізації свого законодавства як кандидат, багато в чому навіть серйозніші, ніж ті, з якими вона зіштовхнеться як держава-член. Незважаючи на труднощі, набуття статусу члена ЄС стало б значним кроком вперед для суспільства. Це також продемонструвало б професіоналізм українських юристів, які успішно подолали труднощі приведення національного законодавства у відповідність до законодавства ЄС - подвиг, подібний до подолання мовних і культурних перешкод Вавилонської вежі.

Попри те, що шлях попереду складний, ці перешкоди знаменують собою значні кроки на шляху до тісніших зв'язків з ЄС та більшої відповідності європейським політичним, правовим та економічним нормам.

3.3. Використання правових інструментів ЄС для економічного розвитку України

Інтеграція України до правового та економічного простору ЄС відкриває перед нею широкі можливості для використання правових інструментів ЄС з метою сприяння економічному розвитку. Інструменти, які є невід'ємною частиною правової системи Європейського Союзу, пропонують методичну базу для стимулювання інвестицій, підвищення ефективності ринку та економічної стабільності. Україна повинна прийняти і використовувати ці інструменти, щоб привести свою економіку у відповідність до європейських норм і реалізувати можливість поглиблення відносин з ЄС.

Основою для правової та економічної інтеграції між Україною та ЄС є Угода про асоціацію 2014 року. Угода містить комплексні положення щодо приведення внутрішнього законодавства України у відповідність до законодавства ЄС, спираючись на положення попередньої Угоди про вільну торгівлю. Шляхом зниження торговельних бар'єрів та сприяння чесній конкуренції Угода, яка охоплює такі теми, як торгівля, митниця, конкуренція, енергетика, інтелектуальна власність та державні закупівлі, має на меті створити атмосферу, сприятливу для економічного зростання.

Один із важливих елементів Угоди про асоціацію – Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі (ПВЗВТ) – вже уможливила лібералізацію торгівлі та зниження тарифів. Український експорт до ЄС різко зріс у період з 2016 по 2022 рік, що ілюструє корисність імплементації торговельних правил ЄС. Українські товари стали більш конкурентоспроможними на європейських ринках завдяки гармонізації технічних стандартів та процедур сертифікації, особливо в таких галузях, як IT-послуги, металургія та сільське господарство.

Ключовий компонент правової системи ЄС, антимонопольне законодавство спрямоване на запобігання монополістичній практиці та сприяння чесній конкуренції. Україна може вирішити проблеми структурної неефективності на внутрішньому ринку та залучити іноземні інвестиції

шляхом імплементації конкурентного законодавства ЄС. Антимонопольне законодавство ЄС, таке як заборона зловживання домінуючим становищем на ринку (стаття 102 ДФЄС) та антиконкурентні угоди (стаття 101 ДФЄС), вже інкорпороване в Закон України «Про захист економічної конкуренції».

Однак застосування конкурентного законодавства все ще залишається складним. Забезпечення його дотримання та сприяння відкритому бізнес-середовищу значною мірою залежить від ефективного нагляду з боку Антимонопольного комітету України (АМКУ). Це стає можливим завдяки допомозі ЄС у розвитку інституційної спроможності, що демонструється спільними навчальними програмами та проектами технічної допомоги. Крім того, значно підвищилася прозорість, зменшилися корупційні ризики та підвищилася ефективність державних витрат завдяки приведенню законодавства про державні закупівлі у відповідність до директив ЄС.

Іншою важливою сферою, де правові інструменти ЄС сприяють економічним перетворенням в Україні, є енергетичний сектор. Україна взяла на себе зобов'язання гармонізувати своє енергетичне законодавство із законодавством ЄС, включаючи Третій енергетичний пакет, з моменту приєднання до Енергетичного співтовариства у 2011 році. Метою цих реформ є посилення конкуренції, лібералізація енергетичних ринків та підвищення енергетичної безпеки.

Наприклад, конкурентний ринок газу з'явився в результаті розділення української державної енергетичної компанії «Нафтогаз» відповідно до законодавства ЄС. Крім того, нещодавнє приєднання України до Європейської мережі операторів систем передачі електроенергії (ENTSO-E), що свідчить про її інтеграцію в європейську енергетичну мережу, підкреслює стратегічне значення правових інструментів ЄС у просуванні енергетичної стабільності та незалежності. Окрім залучення прямих іноземних інвестицій, ці реформи допомагають Україні диверсифікувати джерела енергії та зменшити залежність від імпорту російського газу.

Приведення законодавства у сфері інтелектуальної власності у відповідність до стандартів ЄС має важливі наслідки для сприяння інноваціям та економічному зростанню. Угода про асоціацію містить комплексні положення щодо захисту прав інтелектуальної власності, включаючи авторські права, патенти, торговельні марки та географічні зазначення. Україна має більше можливостей для захисту власних винаходів та залучення технологічних інвестицій, дотримуючись директив ЄС, таких як Директива 2004/48/ЄС про захист прав інтелектуальної власності.

Посилення прав інтелектуальної власності, наприклад, допомогло українській IT-індустрії, яка швидко розвивається, сприяючи інноваціям та співпраці з європейськими компаніями. Визнання ЄС географічних зазначень, таких як «Гуцульська овеча бриндзя», що асоціюються на міжнародних ринках з якістю та автентичністю місцевих товарів, також підвищило конкурентоспроможність українського експорту сільськогосподарської продукції.

Щоб сприяти економічному зростанню, Україна повинна бути інтегрована у фінансові системи ЄС. Міцною основою для створення стабільного та відкритого фінансового середовища є законодавство ЄС про фінансові послуги, яке включає правила щодо ринків капіталу, банківської справи та страхування. Поглиблення фінансової інтеграції та спрощення ведення бізнесу стало можливим завдяки впровадженню механізмів транскордонних фінансових транзакцій відповідно до директив ЄС щодо платіжних послуг (PSD2).

Крім того, доступ України до джерел фінансування ЄС, таких як «Горизонт Європа» та Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), значно покращив розвиток досліджень, інновацій та інфраструктури. Наприклад, проекти, що фінансуються ЄІБ в Україні, мають пріоритетом підтримку малого та середнього бізнесу (МСП), який є основою економіки країни, модернізацію транспортної інфраструктури та покращення міського розвитку.

Незважаючи на значний прогрес, все ще існують труднощі у впровадженні правових інструментів ЄС на практиці. Зберігається ризик нерівномірного правозастосування, а гармонізація законодавства потребує значних адміністративних та фінансових ресурсів. Крім того, необхідне ретельне планування та залучення зацікавлених сторін через складність адаптації стандартів ЄС до конкретного економічного та соціального контексту України.

Щоб подолати ці перешкоди, Україна повинна продовжувати зміцнювати верховенство права, розвивати інституційну спроможність та культивувати культуру дотримання стандартів ЄС. Для успішної реалізації правових реформ важливе значення матиме посилення співпраці з інституціями ЄС, особливо в таких сферах, як технічна допомога та розбудова спроможності. Крім того, посилення внутрішньої підтримки необхідних, хоча іноді й складних, законодавчих та економічних змін можна досягти шляхом підвищення обізнаності громадськості про переваги членства в ЄС.

Революційний шлях для економічного розвитку України відкриває застосування правових інструментів ЄС. Україна може покращити доступ до ринків, залучити інвестиції та сприяти сталому зростанню шляхом приведення свого законодавства у відповідність до законодавства ЄС. Однак успіх цих ініціатив визначатиметься здатністю України вирішувати питання імплементації та зберігати тверду прихильність до європейської інтеграції. Таким чином, Україна не лише утвердить себе як важливого економічного партнера в Європі, але й прокладе шлях до стабільності та довгострокового процвітання.

Висновки до 3 розділу

Попри труднощі, спричинені російською агресією та війною, Україна робить дії для зміцнення економічних та торговельних зв'язків з ЄС. Важливо зазначити, що хоча війна ускладнила традиційні торговельні шляхи і призвів

до значних втрат як у грошовому, так і в людському вимірі, він також прискорив асиміляцію України у внутрішній ринок ЄС. Попри складні умови, міцну основу для просування економічного співробітництва демонструє усунення торговельних обмежень, таких як тарифи та квоти, а також такі програми, як створення «маршрутів солідарності» для логістики та послаблення антидемпінгового законодавства.

Але ще є багато перешкод, які необхідно подолати. Українські компанії продовжують працювати переважно в секторах з низькою доданою вартістю в європейських ланцюгах доданої вартості, зосереджуючись на імпорті готових товарів та експорті сировини. Перешкоди обмежуть їх економічну стійкість та конкурентоспроможність. Проблеми поглиблюються браком інвестицій, спричиненим ризиками воєнного часу, що підкреслює необхідність креативних рішень, таких як страхування воєнних ризиків та цільове фінансування через такі програми, як фонд ЄС RebuildUkraine. Водночас галузева інтеграція та дотримання стандартів якості ЄС стають ключовими сферами, які потребують вирішення для збільшення експортного потенціалу України та розширення її економічної бази.

Таким чином, економічна інтеграція з ЄС відкриває перед Україною як можливості, так і виклики. Сталий підхід до економічного зростання ґрунтується на ініціативах, спрямованих на узгодження логістики, модернізацію інфраструктури, залучення інвестицій та перехід від експорту сировини до виробництва товарів з доданою вартістю. Незважаючи на суттєві обмеження, спричинені війною, Україна має рідкісну можливість прискорити інтеграцію та посилити свою присутність в європейській економіці завдяки зміні геополітичного середовища та солідарності ЄС. Прискорення інтеграції вимагає дотримання ретельного балансу між задоволенням нагальних потреб воєнного часу та впровадженням довгострокових змін, спрямованих на приведення у відповідність до норм і процедур ЄС.

Процес гармонізації законодавства України зі стандартами ЄС є надзвичайно важливим, але складним, він несе в собі як величезні можливості,

так і величезні перешкоди. Для того, щоб Україна інтегрувалася в правову систему ЄС і забезпечила вільний рух людей, капіталу, товарів і послуг, гармонізація є необхідною. Крім того, вона зміцнює такі основні цінності, як рівність прав власності, верховенство права та незалежність судової системи. Україна не лише розчищає шлях до членства в ЄС, але й зміцнює свою репутацію надійного та передбачуваного партнера в регіональних та глобальних справах, гармонізуючи своє законодавство з нормами ЄС.

Попри усі переваги, величезна кількість необхідних законодавчих змін, а також витрати та адміністративне навантаження, пов'язані зі створенням тимчасових інституцій та модифікацією національних правових систем, перешкоджають процесу гармонізації. Логістичні труднощі, пов'язані з публікацією та перекладом законодавства ЄС місцевими мовами, ілюструються історичними прикладами, наприклад, вступом Хорватії до ЄС. Труднощі посилюються вимогою України стандартизувати свою правову систему та термінологію. Відсутність потужних механізмів правозастосування після вступу до ЄС означає, що дотримання законодавства значною мірою залежатиме від внутрішньої політичної волі та управління в Україні.

Україна має подолати операційні, інституційні та фінансові виклики, пов'язані зі вступом до ЄС, навіть попри те, що її зусилля з правової гармонізації є важливим кроком у цьому напрямку. Однак Україна виграє від зобов'язань щодо гармонізації у двох напрямках: це сприяє внутрішнім реформам і посилює інтеграцію України в політичні та економічні структури ЄС. Для досягнення цих цілей необхідна практична і поетапна стратегія, що використовує міжнародне співробітництво та підтримку ЄС для вирішення поточних проблем і створення основи для довгострокового узгодження та поглиблення інтеграції.

Революційні можливості для розвитку України відкриваються завдяки впровадженню правових інструментів ЄС в її економічну систему. Україна значно просунулася в ринкових реформах, лібералізації торгівлі та економічній стабільності, привівши своє законодавство у відповідність до

стандартів ЄС. Завдяки таким ініціативам, як Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі (ПВЗВТ), Україна стала більш конкурентоспроможною на європейських ринках, особливо у таких важливих галузях, як металургія, ІТ та сільське господарство. Гармонізація законів, що стосуються енергетики, інтелектуальної власності та державних закупівель, показує, наскільки глибоко правові інструменти ЄС сприяють відкритості, креативності та енергетичній незалежності.

Але на шляху до повної інтеграції існують перешкоди, особливо коли йдеться про неоднакове застосування законів і значні адміністративні та фінансові ресурси, необхідні для цього. Підвищення інституційної спроможності, гарантування дотримання стандартів ЄС та розвиток громадської підтримки законодавчих реформ є необхідними для подолання цих перешкод в Україні. Для успіху цих ініціатив також необхідна поглиблена співпраця з інституціями ЄС з метою отримання фінансування та технічної допомоги, які є важливими для створення міцної правової та економічної бази.

Економічний розвиток та довгострокова стабільність України стратегічно визначені правовими інструментами ЄС. Їх успішна імплементація зміцнить позицію України як важливого економічного партнера Європи та прискорить її вступ до ЄС, заклавши основу для довгострокового процвітання та захисту від зовнішніх загроз.

ВИСНОВКИ

За результатами виконання поставленої мети, можемо зробити наступні висновки.

1. Зовнішньоекономічна діяльність має значний вплив на ВВП, міжнародне співробітництво та конкурентоспроможність товарів і послуг, що є критично важливими для економічного розвитку та зростання таких країн, як Україна. Хоча інтеграція в міжнародні ринки передбачає подолання багатьох перешкод, вона сприяє інноваціям, технологічному прогресу та економічній стабільності. До повномасштабного вторгнення міжнародна торгівля України досягла значних успіхів, про що свідчить покращення наукового співробітництва, зростання торговельної активності та зміцнення зв'язків з ЄС. Однак ці досягнення були перекреслені війною, яка призвела до структурних труднощів та економічної нестабільності.

Давні проблеми міжнародної торгівлі України включають політичну непередбачуваність, погану інфраструктуру та зниження інвестиційної привабливості, і всі вони погіршилися через руйнування, спричинені війною. На ефективність торгівлі також впливають неефективна логістика та нестача робочої сили. Незважаючи на ці виклики, зовнішня торгівля залишається важливим фактором стійкості та відновлення України. Відбудова інфраструктури, інновації та міжнародне партнерство мають стати пріоритетами для збільшення експортного потенціалу, зменшення дефіциту торговельного балансу та покращення позицій України на міжнародній арені.

2. Прагнення України до політичної стабільності, економічного розвитку та сучасних систем управління відображається в її прагненні до ЄС. Угода про асоціацію між Україною та ЄС 2013 року та постанова Верховної Ради 1993 року, яка започаткувала узгодження законодавства та економічну модернізацію, є прикладами того, як ця мета спонукала до проведення реформ відповідно до стандартів ЄС. Попри перешкоди, Україна досягла значних

успіхів завдяки цілеспрямованій співпраці з ЄС та соціально-економічним реформам.

Тим не менш, все ще існують довготривалі проблеми, такі як ініціативи зі стандартизації, реформи державного управління та покращення інвестиційного клімату. Для того, щоб Україна повністю інтегрувалася в ЄС, ці питання мають бути вирішені. Попри успіхи, які заслуговують на увагу, перешкоди все ще необхідно усунути за допомогою послідовного управління та системних зусиль щодо узгодження. Завдяки своїм стратегічним реформам та наполегливості Україна має всі можливості для подальшої політичної та економічної інтеграції з ЄС.

3. Угода про асоціацію між Україною та ЄС, яка є основою європейської інтеграції України, сприяла проведенню значних реформ у сферах економічної політики, правоохоронної діяльності, судової системи та державного управління. Як свідчать такі успіхи, як створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) та стандартизація промислових і харчових продуктів, Угода приводить українську нормативно-правову базу у відповідність до стандартів ЄС. Ці ініціативи покращили ринкову конкурентоспроможність України та модернізували її регуляторне середовище, відкриваючи більший доступ до єдиного ринку ЄС. Ці події вказують на рішучий курс на економічну експансію та асиміляцію в європейські фінансові системи.

Однак дослідження вказує на тривалі труднощі, які підкреслюють, наскільки складно дотримуватися стандартів ЄС. Проблеми все ще існують у таких сферах, як гармонізація ПДВ, процедурна неефективність та розвиток сільських територій. Труднощі у виконанні суворих вимог ЄС демонструються частковим проведенням судової реформи та реформи децентралізації, а також конкурентним тиском на вітчизняних виробників. Щоб гарантувати збалансований розвиток, соціально-економічні диспропорції, особливо в сільській місцевості, потребують цілеспрямованого політичного втручання. Ці невирішені проблеми підкреслюють подвійну мету

Угоди як дорожньої карти реформ та оцінки спроможності України подолати системні перешкоди.

4. Аналіз структури торгівлі України з 2013 по 2023 рік показує, як геополітичні потрясіння, особливо війна з росією, мають значний вплив на міжнародну торгівлю країни. Через проблеми з доступом та пошкодження інфраструктури традиційні торговельні шляхи та ринки, особливо з росією, були серйозно порушені. Тим не менш, завдяки Угоді про асоціацію між Україною та ЄС Україна змогла стратегічно змінити свої економічні пріоритети, переорієнтувавши свою торгівлю на європейські ринки. Ця зміна демонструє здатність України підтримувати торговельні потоки, незважаючи на труднощі, спричинені геополітичною нестабільністю.

Що стосується імпорту, то Україна розширила свою торгівлю з азійськими ринками та зміцнила свої зв'язки з ЄС. Ця диверсифікація є результатом ініціатив, спрямованих на побудову нових торговельних відносин і зменшення залежності від росії та її сусідів. Однак постійний дефіцит торговельного балансу та логістичні проблеми, які поглиблюються війною, що триває, свідчать про структурну неефективність. Досягнення сталого зростання та підвищення економічної стабільності залежатиме від вирішення цих проблем за допомогою реформ, спрямованих на збільшення внутрішнього виробництва та підвищення ефективності торгівлі.

5. У міру того, як Україна веде переговори щодо складних геополітичних викликів, її економічна стратегія дедалі більше зосереджується на розвитку тісніших торговельних зв'язків з ЄС. Зростання частки торгівлі з європейськими ринками підкреслює їхнє стратегічне значення для прогресу та відновлення України. Незважаючи на перебої в інших секторах, спричинені війною, аграрний сектор залишається стабілізуючим фактором, підтримуючи експортні потоки. Важливість сільського господарства для торговельної динаміки України та його спроможність сприяти більшій економічній стійкості відображається в цій порівняльній перевазі.

Водночас економічна структура України є вразливою через зростаючу залежність від імпорту, особливо палива, техніки та товарів першої необхідності. Необхідність диверсифікації для зменшення ризиків підкреслюється надмірною залежністю від таких важливих партнерів, як Китай, Туреччина та ЄС. Прихильність України до економічної інтеграції відповідно до цінностей ЄС демонструється постійним переходом від ринків СНД до європейських та міжнародних партнерів. Усунення структурних торговельних дисбалансів, збереження надійних експортних маршрутів та збільшення внутрішнього виробничого потенціалу матимуть вирішальне значення для довгострокового економічного зростання. Ці дії покращать здатність України протистояти невдачам і зміцнять її місце у світовій економіці.

6. Попри те, що війна спричинила значні перебої в роботі торговельних шляхів і спричинила економічний спад, Україні вдалося просунутися в інтеграції з внутрішнім ринком ЄС. Такі заходи, як усунення торговельних бар'єрів, створення «гармонійних шляхів» для логістики та послаблення антидемпінгового законодавства, сприяли активізації економічної співпраці. Тим не менш, перешкоди продовжують виникати, оскільки український бізнес значною мірою сконцентрований у низькорентабельних секторах, що перешкоджає конкурентоспроможності та економічній стійкості. Подолання цих перешкод потребує нестандартних підходів, таких як страхування військових ризиків, цільове фінансування з боку ЄС та дотримання стандартів якості ЄС – все це має вирішальне значення для розширення експортного потенціалу України та її економічної багатогранності. Хоча війна створює певні обмеження, геополітичний ландшафт, що змінюється, та солідарність ЄС надають Україні унікальну можливість посилити свою європейську економічну інтеграцію.

7. Щоб сприяти економічній інтеграції, гарантувати вільний рух капіталу, товарів і послуг та зберегти такі принципи, як незалежність судової влади та рівність прав власності, українське законодавство має бути приведене

у відповідність до стандартів ЄС. Цей процес ще більше зміцнить репутацію України як надійного міжнародного партнера. Складність цього завдання підкреслюється значними законодавчими змінами, фінансовим тягарем створення перехідних інституцій, а також практичними труднощами публікації та перекладу законів ЄС. Для подолання цих перешкод знадобиться як стратегічна міжнародна співпраця, так і сильне внутрішнє управління. Попри усі перешкоди, гармонізація посилює реформаторські ініціативи України та зміцнює її політичні та економічні зв'язки з ЄС, створюючи міцну основу для майбутнього членства в ЄС.

8. Україна може отримає значну користь від прийняття правових інструментів ЄС, які сприяють ринковим реформам, лібералізації торгівлі та економічній стабільності. Завдяки таким ініціативам, як ПВЗВТ, Україна стала більш конкурентоспроможною в таких галузях, як сільське господарство, ІТ та металургія. Однак для досягнення повної інтеграції необхідно подолати нерівність у правозастосуванні та високі потреби в ресурсах. Основними цілями є забезпечення інституційної та громадської підтримки, зміцнення інституційної спроможності та гарантування дотримання стандартів ЄС. Прискорюючи шлях України до членства в ЄС та сприяючи довгостроковому процвітанню і стійкості до зовнішніх загроз, успішна імплементація цих інструментів зміцнить позицію України як основного європейського економічного партнера.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абакуменко О. В., Лук'яшенко П. О., Литовченко М. В. Вплив зовнішньоекономічної діяльності на економіку країии. *Економічна наука*. 2014. № 7. С. 45-51.

2. Артеменко Л., Гарбовська Н. Формування стратегії зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах євроінтеграції. Економіка та менеджмент: перспективи розвитку: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 20 лист. 2014 р.). Суми: СумДУ, 2014. С 11-14.

3. Батлій О., Риженков М., Кравчук К., Коссе І. Економічна складова Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС: наслідки для бізнесу, населення та державного управління. Київ: «Альфа-ПІК», 2014. 140 с.

4. Букріна К. А. Європейський вектор міжнародної економічної діяльності України. Науковий вісник УНУ. 2015. № 3. С. 43-46.

5. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський словник. Житомир: ПП «Рута», 2001. 224 с.

6. Гаврилюк І. Зовнішньоекономічна діяльність України з країнами Європейського Союзу. Економіка та суспільство. 2024. №59. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/ journal/article/view/3344/3271 (дата звернення: 15.11.2024).

7. Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами 2013-2023 рр. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2024/zd/ztt/arh_ztt2024.html (дата звернення: 15.11.2024).

8. Гордієнко Д. Д. Економічний тлумачний словник. Понятійна база законодавства України у сфері економіки. Київ: КНТ, 2006. 308 с.

9. Горчаков В. Ю. Формування організаційно-економічного механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю великої компанії: дис. канд. екон. наук: 07.06.01. Донецьк, 2005. 251 с.

10. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 446-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text (дата звернення: 01.11.2024).

11. Дроздова Г. М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства : навчальний посібник для вузів. Київ : ЦУЛ, 2005. 172 с

12. Економічна складова Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: наслідки для бізнесу, населення та державного управління : звіт Інституту економічних досліджень та політичних консультацій. Київ, 2013. 127 с.

13. Експорт може зрости на 9% у 2024 році — позиція Мінекономіки: веб-сайт. ДЕБЕТ-КРЕДИТ: веб-сайт. URL: https://news.dtkt.ua/ society/economics/88130-eksport-moze-zrostina-9-u-2024-roci-poziciia-minekonomiki (дата звернення: 01.11.2024).

14. Європейський проект та Україна : монографія / А. В. Єрмолаєв, Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська, О. О. Резнікова. Київ: НІСД, 2012.С. 111-117.

15. ЄС включив українські логістичні шляхи до Транс'європейської транспортної мережі. — Ліга.Закон, 1 серпня 2022р., https://biz.ligazakon.net/news/212907_s-vklyuchiv-ukransk-logstichn-shlyakhi-do-transvropeysko-transportno-merezh (дата звернення: 01.11.2024).

16. ЄС створить платформу для повоєнної відбудови України. — Європейська правда, 4 липня 2022р., https://www.pravda. com.ua/news/2022/07/4/7356285 (дата звернення: 01.11.2024).

17. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Зовнішньоекономічна діяльність: термінологічний словник. Київ: Кондор, 2007. 168 с.

18. Заячківська О. В. Характеристика наукових поглядів щодо поняття «зовнішньоекономічна діяльність». *Вісник НУВГП*. 2020. № 3 (91). С. 72-78.

19. Зовнішня торгівля товарами України у 2023 році. Експортний напрям Дія. Бізнес: вебсайт. URL: https://export.gov.ua/news/5170-zovnishnia_torgivlia_tovarami_ukraini_u_2023_rotsi (дата звернення: 15.11.2024).

20. Кваша С. М., Павленко О. М., Вакуленк В. Л. Наукові засади розвитку зовнішньоекономічної діяльності в контексті міжнародних відносин України в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2024. № 61. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-6 (дата звернення: 02.11.2024).

21. Кириєвський О. Скасування мита для імпорту в ЄС: що отримує бізнес? Ліга.Закон, 19 серпня 2022р., https://jurliga. ligazakon.net/analitycs/213345_skasuvannya-mita-dlya-mportu-v-s-shcho-otrimu-bznes (дата звернення: 01.11.2024).

22. Комісія відкриває «Шляхи солідарності, щоб допомогти Україні експортувати сільськогосподарські товари. Єврокомісія, 12 травня 2022р., https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/uk/ip_22_3002 (дата звернення: 01.11.2024).

23. Кукурудза – наймасовіший за обсягом експортний товар України у 2023 році. LATIFUNDIST.COM: веб-сайт. URL: https://latifundist.com/novosti/63473-kukurudza--najmasovishij-za-obsyagom-eksportnij-tovar-ukrayiniu-2023-rotsi (дата звернення: 15.11.2024).

24. Майніна М. С. Асоціація Україна-ЄС: політичні загрози та економічні можливості. Політичне життя. № 4. 2019. С. 116-122.

25. Можливості і застереження щодо наслідків уведення в дію положень Угоди про асоціацію між ЄС та Україною / за ред. В. М. Гейця. – К.: ДУ «Ін-т екон. та прогнозув.» НАН України, 2013. – 98 с.

26. Нечипорук К. О., Щерба Р. І. Угода про асоціацію України та ЄС: процес укладання угоди та його наслідки для України. Науковий вісник УНУ. 2018. № 22 (3). С. 5-9.

27. Новіков О. Є., Садрідінов Т. Ш. Систематизація наукових поглядів щодо визначення сутності терміна «зовнішньоекономічна діяльність». *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 2 (2). С. 183-186.

28. Оносова І. А. Моніторинг і оцінка стану гармонізації національних стандартів на харчову продукцію в контексті державної політики України / І. А. Оносова // Товарознавство та інновації. – 2013. – Вип. 5. – С. 179–187.

29. Пісьмаченко Л. М. Державне управління зовнішньоторгівельною діяльністю в Україні: регулювання та контроль : монографія. Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. 366 с.

30. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 959-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text (дата звернення: 01.11.2024).

31. Рахман М. С., Євтушенко В. А., Рудас Д. С. Зовнішньоекономічна діяльність України з країнами ЄС. Інфраструктура ринку. 2020. Випуск № 47. С. 39–44.

32. Рудік О. Угода про асоціацію з ЄС: значення для України / О. Рудік // Казна України. – 2014. – № 5. – С. 10–14.

33. Рут Ф. Р., Філіпенко А. Міжнародна торгівля та інвестиції. Київ: Основи, 1998. 743 с.

34. Ситтник Н. С. Фінанси зовнішньоекономічної діяльності: навч. посіб. Львів: Вид-во «Апріорі», 2019. 460 с.

35. Статистика та реєстри. Державна митна служба України: веб-сайт. URL: https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri (дата звернення: 15.11.2024).

36. Талавіра Є. Сучасні тенденції регулювання ЗЕД підприємств в умовах глобалізації. *Ефективна економіка*. 2014. № 9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_9_52 (дата звернення: 01.11.2024).

37. Тищенко В. Ф., Остапенко В. М. Основи зовнішньоекономічної діяльності та митної справи: навч. посіб. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2022. 193 с.

38. Філіпенко А.С. Світова економіка : підручник. Київ: Либідь, 2007. 640 с.

39. Чернишова Л. О., Козуб В. О., Носач Л. Л., Величко К. Ю. Печенка О. І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: практикум: навч. посіб. Харків: Форт, 2017. 238 с.

40. Шамборовський Г. О. Сучасний стан та перспективи зовнішньої торгівлі України. Агросвіт. 2024. № 9. С. 28-35.

41. Шмиголь Н. М. Вплив Угоди про асоціацію між Україною та ЄС на економічне становище / Н. М. Шмиголь, Д. О. Кайнара, А. А. Антонюк // Держава та регіони. Серія Економіка та підприємство. – 2013. – № 6. – С. 27–30.

42. Шнирков О. І., Резнікова Н. В. Проблема трансформації товарної експортної спеціалізації України в умовах пошуку нових ринків збуту. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2015. Вип. 124 (2). URL: http://nbuv.gov.ua/ UJRN/apmv_2015_124(2)__13 (дата звернення: 15.11.2024).

43. Шнирков О., Чугаєв О. Економічна інтеграція України до ЄС в умовах російсько-української війни Журнал європейської економіки. 2023. Т. 22. № 1 (84). С. 49—68. URL: https:// jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/ 1637/1643 (дата звернення: 15.11.2024).

44. Шупрудько Н. В. Зовнішньоекономічна діяльність України у контексті зміцнення її економічної безпеки. Ефективна економіка. 2018. № 9. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2018/156.pdf (дата звернення: 02.11.2024).

45. Що відбувається із зовнішньою торгівлею України? І які перспективи її відновлення. DIA: веб-сайт. URL: https://dia.dp.gov.ua/shhovidbuvayetsya-iz-zovnishnoyu-torgivleyuukraïni-i-yaki-perspektivi-її-vidnovlennya/ (дата звернення: 15.11.2024).

46. Яценко О.М., Тананайко Т.С., Завадська Ю. С. Регіоналізація vs глобалізація: перспективи міжнародної торгівлі та можливості для України. Глобальні зміни розвитку суспільства на зламі тисячоліть: кол. моногр. Харків: СГ НТМ "Новий курс", 2023. С. 167—184. URL: https://www.newroute.org.ua/wp-content/ uploads/2023/04/mon-28.04.23.pdf (дата звернення: 15.11.2024).

47. EU-Ukraine trade and investment relations and the impact of Russia’s war, https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/

BRIE/2022/639321/EXPO_BRI(2022)639321_EN.pdf (дата звернення: 01.11.2024).

48. Fitch знизив рейтинг України з CCC до переддефолтного С. — Українські новини, 25 липня 2022р., https://ukranews. com/ua/news/871281-fitch-znyzyv-rejtyng-ukrayiny-z-sss-do-pereddefoltnogo-s (дата звернення: 01.11.2024).

49. Podra O., Petryshyn N. Theoretical and methodological aspects of analysing the foreign economic activity of enterprises. Economics, Entrepreneurship, Management. 2023. № 10 (1). P. 51-58.

50. Volkswagen, BMW і Porsche зупиняють виробництво через брак автокомпонентів з України. Forbes, 7 березня 2022р., https://forbes.ua/inside/volkswagen-bmw-i-porsche-zupinyayut-virobnitstvo-cherez-brak-avtokomplektuyuchikh-z-ukrainishcho-zagrozhue-industrii-i-yak-dovgo-protyagnetsya-kriza-07032022-4183 (дата звернення: 01.11.2024).

SUMMARY

The author has studied the theoretical foundations of Ukraine's foreign economic activity in the European direction, highlighting its strategic importance for economic growth, GDP enhancement, and international cooperation. Active participation in global markets has driven innovation, technological progress, and sectoral growth, despite challenges like infrastructure deficiencies, political instability, and the war. The European vector of this activity underscores Ukraine's commitment to EU integration, with milestones such as the 1993 Verkhovna Rada resolution and the 2014 EU-Ukraine Association Agreement fostering reforms in governance, legislation, and economic modernization. While challenges remain in public administration and investment policies, Ukraine's dedication to European integration supports its aspirations for stability, growth, and eventual EU membership.

The researcher analyses the dynamics of development of Ukraine's foreign economic relations with the European Union, focusing on the EU-Ukraine Association Agreement as the legal basis for economic cooperation, trends in export-import operations and key sectors of Ukraine's economy involved in cooperation with the EU. The Association Agreement, in particular through the Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA), has played an important role in bringing Ukrainian legislation in line with EU standards, modernising the regulatory environment and expanding market access for Ukrainian businesses. This integration has contributed to increased competitiveness, economic growth and diversification, with notable progress in food and industrial product standardisation.

Despite these achievements, the study highlights challenges such as procedural inefficiencies, incomplete governance reforms, and socio-economic inequality, especially in rural areas. Geopolitical turmoil, including the ongoing war, has severely affected trade flows, infrastructure and traditional markets such as Russia. Nevertheless, Ukraine's reorientation towards the EU has strengthened its trade ties and stabilised exports, especially in agriculture, which remains a critical

economic pillar. Tackling structural problems, improving trade efficiency and boosting domestic production are crucial for Ukraine's long-term economic growth and deeper integration with European markets.

The author outlined prospects for advancing Ukraine's European vector of foreign economic activity, focusing on strategies to deepen trade and economic relations with EU countries. This includes studying the alignment of Ukrainian standards with European legislation and leveraging EU legal instruments to drive Ukraine's economic growth. Central to these efforts is the EU-Ukraine Association Agreement, particularly the Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA), which has facilitated greater access to European markets and promoted the integration of Ukrainian industries into EU value chains. These measures aim to modernize Ukraine's regulatory environment, enhance its export potential, and attract foreign investment, despite the challenges posed by the ongoing war.

The study also highlights the complexities of harmonizing Ukrainian legislation with EU standards, a critical step for ensuring the free movement of goods, services, and capital. While this process offers opportunities to strengthen Ukraine’s legal framework and economic resilience, it requires overcoming significant administrative and financial hurdles. The use of EU legal tools has already spurred reforms in key sectors such as energy, intellectual property, and public procurement, fostering competitiveness and innovation. However, the successful implementation of these measures demands robust institutional support, international collaboration, and sustained investment. By addressing these challenges, Ukraine can accelerate its integration with the EU, positioning itself as a reliable economic partner and paving the way for long-term stability and prosperity.